

Ohjauksen merkitys kehitysvammaisten tuetussa asumisessa

Tutkimus kehitysvammaisten itsenäisen asumisen ja
ohjauksen merkityksestä Jyväskylän Vaajakoskella

Saku Rajalin

Opinnäytetyö
Syyskuu 2015

Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Tekijä Rajalin, Saku	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 6.9.2015
	Sivumäärä 46	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Ohjauksen merkitys kehitysvammaisten tuetussa asumisessa		
Tutkimus kehitysvammaisten itsenäisen asumisen ja ohjauksen merkityksestä Jyväskylän Vaajakoskella		
Koulutusohjelma Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma		
Työn ohjaaja Anu Pelkonen		
Toimeksiantaja Jyväskylän kaupungin vammaispalvelut		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Jyväskylän kaupungin vammaispalvelut. Tavoitteena oli selvittää kotona asumisen sekä ohjauksen merkitystä Jyväskylän Vaajakosken alueella itsenäisesti tuettuna asuvien kehitysvammaisten selviytymiseen.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiksi nousivat: Kuinka tärkeäksi omassa kodissa asuminen koetaan, kuinka tärkeäksi ohjaajan tuki ja ”kotipäivä” koetaan sekä onko ohjauksen tarve päivittäisissä toiminnoissa vähentynyt ohjauksen myötä.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin kvantitatiivisena tutkimuksena. Tutkimuskysymyksiin haettiin vastauksia 14-kohtaisella strukturoidulla kyselylomakkeella jonka vastausvaihtoehdoissa käytettiin 4-portaista likertin asteikkoa. Otantamenetelmäksi valikoitui harkinnanvarainen otanta ja tutkittaviksi valikoitui vähintään viisi vuotta tuetun asumisen ohjauksen piiriin kuuluneet Vaajakoskelaiset kehitysvammaiset. Tutkimuksen tueksi kyselylomake lähetettiin hieman muunneltuna myös kuudelle omaiselle. Aineisto analysoitiin laskemalla frekvenssit ja prosentit Webropol -ohjelman avulla, josta nämä ja taulukoitiin vertailtaviksi.</p> <p>Kaikki tutkittavat kokivat tärkeäksi omassa kodissa asumisen sekä kotipäivän jolloin ohjaaja käy heidän luonaan. Suurin osa tutkittavista koki ohjaajan tuen tärkeäksi muuttaessaan omaan asuntoon. Myös mahdollisuutta soittaa tarvittaessa ohjaajalle pidettiin tärkeänä. Päivittäisistä toimista eniten ohjaajan apua tarvitaan kodin siivoamisessa ja vähiten ruokailujen järjestämisessä. Suurin osa tarvitsee apua myös vaatehuollossa sekä raha-asioissa. Avun tarve päivittäisissä toimissa on suurimman osan kohdalla vähentynyt viidessä vuodessa. Eniten avun tarve on vähentynyt ruokailujen järjestämisessä sekä kodin siivoamisessa ja vähiten raha-asioissa. Omaisten vastaukset olivat samansuuntaisia ja tukivat tutkimustuloksia.</p> <p>Ohjaajan tuki muuttaessa omaan asuntoon on tärkeää ja kotipäivä, jolloin ohjaaja käy asukkaen luona on hyvä toimintamalli. Ajan myötä ohjauksen tarve vähenee ja yksilöllisen, tavoitteellisen sekä pitkäjänteisen ohjauksen myötä lievästi kehitysvammaisen henkilö voi elää hyvinkin itsenäistä elämää omassa kodissa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Jyväskylän kaupunki, Vaajakoski, kehitysvammaisuus, tuettu asuminen, asumismuodot, ohjauksen merkitys		
Muut tiedot		

Author Rajalin, Saku	Type of publication Bachelor's thesis	Date 6.9.2015
	Number of pages 46	Language of publication: Finnish
		Permission for web cation: x
Title of publication The significance of counselling in the supported living of the mentally disabled A study on independent living and the significance of counselling in Jyväskylä, Vaajakoski		
Degree programme Degree Programme of Rehabilitation Counselling		
Tutor Anu Pelkonen		
Assigned by Jyväskylä City, Disability Services		
Abstract <p>The thesis was implemented on the commission of the Disability Services of the Jyväskylä City. The objective of the study was to examine the significance of counselling and living at one's own home for the mentally disabled who lived independently within the reach of support services in the area of Vaajakoski in Jyväskylä. The research questions were: How important is it to live in one's own home? How important are the "home-days" and the counsellor's support? and Has the need of guidance in daily activities decreased?</p> <p>The thesis was implemented as a quantitative study. The answers to the research questions were collected by using a structured questionnaire with 14 items and with a four-point Likert scale for each alternative. The sampling method was discretionary sampling. The study sample consisted of those mentally disabled persons who had lived in Vaajakoski within the reach of supported living services at least five years. A slightly modified questionnaire was sent to six relatives of the subjects. The data was analysed by calculating frequencies and percentages using the Webropol software. The frequencies and percentages were then compared in charts.</p> <p>Living in one's own home and the "home-days", when the counsellors visited the subjects, were found important. Most of the respondents deemed the counsellor's support important when moving to their own home. In addition, the possibility to call the counsellor was found important. In daily activities, the counsellor was mostly needed in cleaning and least in organizing meals. Most of the respondents also needed help with clothes and money affairs. However, the need for help in daily activities had decreased in five years with the majority of the participants, mostly with cleaning and least with money. The answers of the relatives were parallel and supported the results.</p> <p>The counsellor's support is important when moving to one's own home, and the "home-day", when the counsellor visits the resident is a good model of operation. With time the need for counselling decreases. With individual, target-oriented and long-term counselling mildly disabled persons can lead an independent life in their own homes.</p>		
Keywords/tags City of Jyväskylä, Vaajakoski, handicapped, supported living, form of living, significance of counselling		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 Johdanto	3
2 Kehitysvammaisuus	4
2.1 Kehitysvamman määritelmät.....	4
2.2 Kehitysvammaisuuden syyt.....	4
2.3 Kehitysvammaisuus ja liitännäissairaudet	5
2.4 Kehitysvammaisuus ja toimintakyky.....	5
2.4.1 Fyysinen toimintakyky.....	6
2.4.2 Psyykkinen toimintakyky.....	7
2.4.3 Sosiaalinen toimintakyky.....	7
2.5 Kehitysvamman vaikeusasteen vaikutus toimintakykyyn	8
3 Kehitysvammahuollon historia Suomessa	9
3.1 Laitoshoidon historia.....	9
4 Vammaispolitiikka	10
4.1 Vammaisten asumispoliittiset suuntaukset.....	11
4.2 YK:n ja EU:n vammaispolitiikka	12
5 Kehitysvammaisten asuminen ja järjestämistä vastuu	13
5.1 Asumismuodot	14
5.2 Asumisen laatusuositukset	15
5.3 Jyväskylän kaupungin kehitysvammapalvelujen palvelustrategia ja asumispalvelut.....	16
5.4 Kehitysvammaisten tuettu asuminen	17
5.4.1 Tuettu asuminen maailmalla.....	18
5.4.2 Henkilökohtainen budjetointi itsenäisen asumisen mahdollistajana	19
5.5 Tuettu asuminen Jyväskylän Vaajakoskella	20
5.5.1 Kotipäivä ja sen tarkoitus	22
6 Tutkimuksen toteutus	22
6.1 Aiemmat tutkimukset	22

6.2	Tutkimuskysymykset	23
6.3	Tutkimusmenetelmä ja Aineistonkeruu.....	23
6.4	Tutkittavat	26
7	Aineiston analysointi ja tulokset	26
7.1	Tutkittavien vastaukset	27
7.2	Omaisten vastaukset.....	29
7.3	Vastausten vertailu	31
7.4	Eettisyys & luotettavuus	32
8	Pohdinta	34
	Lähteet	39
	Liitteet	43
	Liite 1. Kehitysvamma palvelujen asumisen asiakasmäärät Jyväskylässä 2009.....	43
	Liite 2. Kyselylomake ohjauksen merkityksestä tutkittaville.....	44
	Liite 3. Saatekirje omaisille	45
	Liite 4. Kyselylomake ohjauksen merkityksestä omaisille	46
	Taulukot	
	Taulukko 1. Ohjaajan avun tarve päivittäisissä toimissa % (n)	28
	Taulukko 2. Ohjaajan avun tarpeen väheneminen päivittäisissä toimissa % (n).....	29
	Taulukko 3. Ohjaajan avun tarve päivittäisissä toimissa omaisten näkemys % (n).....	30
	Taulukko 4. Ohjaajan avun tarpeen väheneminen päivittäisissä toimissa omaisten näkemys % (n).	31
	Kuviot	
	Kuvio 1. Toimintakyky (THL 2014).....	6
	Kuvio 2. Asumisen mallit (Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta 2009).....	16
	Kuvio 3. Tuetun asumisen ohjaajan työtehtävät (mukaiillen Hirvinen 2012).....	21
	Kuvio 4. Otannan vaiheet mukaiillen Kanasta	24

1 Johdanto

Suomen Perustuslain mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea omatoimisen asumisen järjestämistä, eikä ketään saa asettaa vammaisuuden perusteella eri asemaan ilman hyväksyttävää perustetta (L 11.6.1999/731). Valtionneuvosto onkin vuonna 2010 tehnyt periaatepäätöksen ohjelmaksi kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palvelujen järjestämiseksi vuosina 2010–2015. Ohjelman tavoitteena on vähentää laitospaikkoja ja mahdollistaa kehitysvammaisten muuttaminen lapsuuden kodista tuottamalla tarvittavia asumisratkaisuja sekä tarjoamalla yksilöllisiä tukia. Lähtökohtana onkin hyödyntää tavalista asuntokantaa. (Hynynen & Huhta 2011, 7.)

Kehitysvammaisille suunnattujen laitosten purkamisen alkoi Suomessa 1980-luvulla ja jatkuu edelleen. Laitosten purkamisen myötä Jyväskylän Vaajakoskella alettiin vuonna 2005 toteuttaa itsenäistä tuettua asumista. Tämä tarkoittaa että lievästi kehitysvammaisen henkilö asuu itsenäisesti omassa asunnossa muun väestön rinnalla ja hän saa apua sekä tukea tarvitsemisissa asioissa tuetun asumisen ohjaajalta. Tällä hetkellä Vaajakosken alueella asuukin itsenäisesti jo 14 kehitysvammaista aikuista yhden tuetun asumisen ohjaajan avustuksella.

Tässä opinnäytetyössä selvitetään ohjauksen merkitystä itsenäisesti tuettuna asuvien kehitysvammaisten selviytymiseen arjessa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kuinka tärkeäksi omassa kodissa asuminen koetaan, kuinka tärkeäksi ohjaajan tuki ja ”kotipäivä” koetaan sekä väheneekö ohjaajan avun ja tuen tarve päivittäisissä toiminnoissa ohjaustyön myötä.

Kiinnostukseni ohjauksen merkityksestä itsenäisesti tuettuna asuvien kehitysvammaisten selviytymiseen arjessa syntyi työharjoittelun ja tuetun asumisen ohjaajan sijaisuuden myötä. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Jyväskylän kaupungin vammaispalvelujen palvelupäällikkö Tiina Renko. Työn tehtävänä oli tuottaa toimeksiantajalle tietoa tuetun asumisen ohjauksen merkityksestä ja tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena tutkimuksena käyttäen 14-kohtaista strukturoitua kyselylomaketta.

2 Kehitysvammaisuus

Suomessa arvioidaan olevan noin 40 000 kehitysvammaista ihmistä (Kehitysvamma-liitto, 2015). Kehitysvammaisuus määritellään toimintakyvyn rajoittuneisuudeksi ja sitä käytetään yläkäsitteenä erilaisille ilmenemismuodoille ja syille oppia sekä ylläpitää päivittäiseen elämään liittyviä toimia. Kehitysvammaisuus on vammaisuutta, joka on alkanut ennen 18:sta ikävuotta. Se aiheuttaa huomattavia rajoituksia älyllisissä toiminnoissa kuten: päättely, oman toiminnan suunnittelu, ongelmien ratkaisu, monimutkaisten asiayhteyksien ymmärtäminen ja kokemuksista oppiminen sekä adaptiivisessa käyttäytymisessä kuten: käsitteelliset -, sosiaaliset -, käytännölliset - ja työnte-koon liittyvät taidot. (Seppälä 2008, 507.)

2.1 Kehitysvamman määritelmät

Kehitysvammaisuus tarkoittaa myös muidenkin elimien kuin hermoston vammoja ja vaurioita. Merkittävin ryhmä kehitysvammaisuudesta on kuitenkin ns. hermoston kehityshäiriöt, joista tärkeimpiä ovat aivojen kehityshäiriöt. WHO on valinnut aivojen kehityshäiriön, johon liittyy älyllisten toimintojen vajavaisuutta termiksi älyllinen kehitysvamma (retardatio mentalis). AAIDD:n (The American Association on Intellectual and developmental Disabilities) määritelmän mukaan kehitysvammaisuus tarkoittaa toimintakyvyn huomattavaa rajoitusta, jolloin älyllinen suorituskky (ÄO) on alle 70 ja johon samanaikaisesti liittyy rajoituksia kahdessa tai useammassa adaptiivisessa alu- eessa. Maailman terveysjärjestön mukaan ÄO:n ollessa 50–69, älyllisen kehitysvam- man aste on lievä, ÄO:n ollessa 35–49, älyllisen kehitysvamman aste on keskivaikea, ÄO:n ollessa 20–34, älyllisen kehitysvamman aste on vaikea ja ÄO:n ollessa alle 20, älyllisen kehitysvamman aste on syvä. (Kaski ym. 2009, 16–18.)

2.2 Kehitysvammaisuuden syyt

Kehitysvammaisuutta aiheuttavat kromosomipoikkeavuudet, hermoston kehitys- häiriöt ja tietyt perinnölliset sairaudet voidaan havaita jo raskauden aikana, mutta yleensä epäily kehitysvammaisuudesta herää lapsen ensimmäisten elinvuosien aika- na. Vaikeat kehitysvammat yleensä todetaan jo lapsen ensimmäisen vuoden aikana, mutta lievemmat vasta koulun kynnyksellä. 30 % tapauksista kehitysvammaisuus joh-

tuu perintötekijöistä ja 25 % kaikista tapauksista syytä ei tunneta. Muita kehitysvammaisuuden syitä ovat tuntemattomista syistä johtuvat sikiökautiset epämuodostumat (8 %), syntymää edeltävät ulkoiset syyt (11 %), synnytyksen ja tämän jälkeisen kuukauden syyt (12 %), ensimmäisen kuukauden jälkeiset syyt (8 %) sekä ilmoittamattomat syyt (6 %). (Kaski ym. 2009, 26 - 27.) Jopa 50 %:ssa lievistä kehitysvammoista kehitysvamman syy jää selviämättä (Kehitysvammaliitto, 2015).

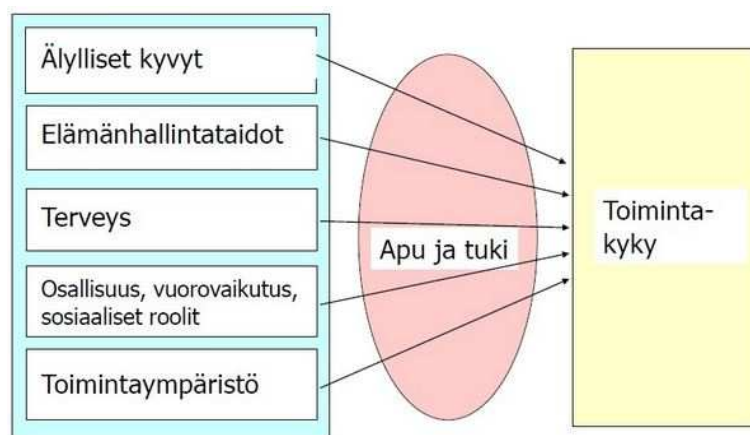
2.3 Kehitysvammaisuus ja liitännäissairaudet

Kehitysvammaisuuteen liittyy usein muita samanaikaisesti esiintyviä vammoja ja sairauksia. Lievässä kehitysvammassa näitä esiintyy harvemmin ja ne ovat lieviä, mutta keskivaikean, vaikean ja syvän kehitysvammaisuuden yhteydessä näitä on runsaammin. Kehitysvammaisuuden yhteydessä nämä vammat ja sairaudet saattavat poiketa merkittävästi tavanomaisista ja tämä voi aiheuttaa kehitysvammaisten parissa työskenteleville haasteita tulkita heidän käyttäytymistään. (Kaski ym. 2009, 106.) Usein aikuiset kehitysvammaiset harrastavat keskimääräistä vähemmän liikuntaa. Tämän vuoksi heillä voi olla huono fyysinen kunto sekä ylipainoa, jotka taas lisäävät sairastumisen riskiä. (Seppälä 2008, 518.)

2.4 Kehitysvammaisuus ja toimintakyky

Ihmisen toimintakykyä voidaan arvioida monesta eri näkökulmasta. Biopsykososiaalinen moniulotteinen malli (BPSDC -malli) korostaa toimintakyyn laaja-alaista arviointiajattelua ja sen mukaan toimintakyky on aina samanaikaisesti sekä fyysistä, psyykkistä että sosiaalista. BPSDC -mallin mukaisesti toimintakykyä arvioidessa huomioidaan aina ihmisen fyysinen terveys, mielenterveys, elämäntilanne, fyysinen kunto, stressin hallinta, sosiaalinen tuki sekä fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset edellytykset suoriutua tehtävistä. (Malm ym. 2004, 58.) Ympäristö voi vaikuttaa toimintakykyyn merkittävästi. Kehitysvammaisen henkilö voi olla tutussa ympäristössä ja yhteisössä hyvinkin toimintakykyinen, kun taas vieraassa ympäristössä rajoitukset voivat olla merkittäviä. (Seppälä 2008, 508.) Toimintakyvyn rajoitusten kuvaamista tarvitaan sopivien tukimuotojen ja palveluiden määrittämiseksi, mutta rajoitusten ohella henkilöllä on yleensä myös vahvuuksia (Seppälä 2014).

Kehitysvamma palveluissa käytetään KETO (kehitysvammaisen toimintakyvyn arviointiasteikko), PSYTO (psykososiaalisen toimintakyvyn arviointiasteikko) ja TOIMI (Menetelmä psykososiaalisen toimintakyvyn kuvaamiseen) menetelmiä toimintakyvyn arvioimiseksi ja kuvaamiseksi. Näistä yksikään ei ole mittari, eikä yksilön toimintakyky oikeastaan voida mitata sen vaihtelun vuoksi. Mieliala- ja motivaatiotekijät vaikuttavat toimintakykyyn paljon ja toimintakyvystä voi tulla esiin erilaisia puolia ympäristöstä ja sosiaalisesta roolista riippuen. Yksilöllisten, tarkoituksenmukaisten ja pitkäaikaisten tukitoimien avulla toimintakyky yleensä paranee, kun taas sairauksien ja ikääntymisen myötä se voi heikentyä. (Mts.)

Kuvio 1. Toimintakyky (THL 2014)

2.4.1 Fyysinen toimintakyky

Fyysistä toimintakykyä tarkastellaan yleensä kykyä selviytyä päivittäisistä toiminnoista. Sitä voidaan arvioida myös yksittäisen elimen tai elinjärjestelmän toimintakykyä ja selviytymisenä fyysistä ponnistelua vaativista tehtävistä. (Malm ym. 2004, 59.)

Kehitysvammaisen henkilön kohdalla fyysistä toimintakykyä tarkastellessa tulisi selvittää millainen on hänen fyysinen kunto ja terveydentila. Millaiset ovat henkilön elämäntavat ja terveystottumukset ja kykeneekö hän huolehtimaan omasta terveydestä sekä lääkityksestä. On myös tärkeää selvittää johtuuko jokin toimintakyvyn rajoituksista hoidettavissa olevasta sairaudesta. (Seppälä 2014.)

2.4.2 Psyykkinen toimintakyky

Psyykkisen toimintakyvyn arviointi vaihtelee näkökulmasta riippuen ja sitä voidaan-kin tarkastella kognitiivisesta-, persoonallisuuden-, sekä minäkäsityksen näkökulmis-ta. Kognitiivisella näkökulmalla tarkoitetaan psyykkistä hyvinvointia, oppimiskykyä, muistia, luovuutta, psykomotorisia toimintoja ja älyllisiä ominaisuuksia. Persoonalli-suuden näkökulmalla tarkoitetaan minäkuvaa sekä tuntemusta itsestä, omista voi-mavaroista ja suhteista toisiin ihmisiin. Minäkäsitys sisältää tunteet, asenteet, itsear-vostuksen ja itsensä hyväksymisen. Hyvän itsetunnon kannalta on tärkeää että ihmi-nen kokee itsensä merkittäväksi ja muiden hyväksymäksi. Myös elämänhallinta on keskeinen asia psyykkisen toimintakyvyn kannalta. Itsensä merkittäväksi tunteminen ja hyvä elämänhallinta edistävät terveyttä sekä fyysistä ja sosiaalista toimintakykyä. (Malm ym. 2004, 62.)

Kehitysvammaisen psyykkistä toimintakykyä arvioitaessa on hyvä selvittää niin vah-vuudet kuin avun ja tuen tarpeet. Kognitiivisista taidoista kertoo paljon muun muassa henkilön luku- ja kirjoitustaito, aikataulujen ja rahankäytön hallinta sekä keskittymis-kyky ja toiminnanohjaus. On myös tärkeää arvioida henkilön keskeisimpiä elämänhal-lintataitoja, kuten itsestä huolehtiminen, kotielämän askareista selviytyminen, työky-ky ja ympäristössä liikkuminen. Näiden lisäksi tulee selvittää henkilön psyykkinen ta-sapaino ja henkisen tuen tarve. (Seppälä 2014.)

2.4.3 Sosiaalinen toimintakyky

Sosiaalisella toimintakyvyllä tarkoitetaan kykyä toimia toisten ihmisten kanssa ja sitä voidaan arvioida sosiaalisten suhteiden, -osallistumisen ja -tuen näkökulmista. Sosi-aalinen toimintakyky mahdollistaa osallistumisen yhteiseen toimintaan toisten kans-sa, seuraamaan yhteiskunnallista elämää ja esittämään mielipiteitään. Yhteisyyden tunteminen on tärkeää mielenterveyden kannalta ja se edistää terveyttä. (Malm ym. 2004, 64–65.)

Kehitysvammaisen sosiaalista toimintakykyä kartoittaessa voidaan arvioida kuuluuko sosiaalisuus hänen vahvuuksiinsa vai tarvitseeko sosiaalisissa suhteissa paljon apua ja tukea. On hyvä selvittää millaiset ovat henkilön ihmissuhdeverkostot ja tukevatko nämä hänen toimintakykyään. Sosiaalisen toimintakyvyn kannalta on myös merkityk-

sellistä kykeneekö hän sekä saamaan että antamaan näissä sosiaalista tukea ja millainen on hänen sosiaalinen rooli nykyisessä toimintaympäristössä. (Seppälä 2014.)

2.5 Kehitysvamman vaikeusasteen vaikutus toimintakykyyn

Yleensä kehitysvammaisuus on elinikäistä ja siihen liittyviä haittoja sekä rajoituksia tulisikin tarkastella suhteessa normaalisti ikävaiheeseen kuuluviin kehitystehtäviin (Seppälä 2008, 507). Eri osa-alueilla ilmenevän suoritustason kautta voidaan päätellä kehitysvammaisuuden vaikeusastetta, mutta tämä ei yksinään riitä ennustamaan kehitysvammaisen henkilön selviytymistä elämässä, vaan todellinen suorituskyyky selviää olosuhteissa, joissa ei ole toimintaa häiritseviä ulkoisia tekijöitä. On myös tärkeää tietää mikä osaamattomuus johtuu vammaisuudesta ja mikä ei. (Kaski ym. 2009, 19–20.)

Lievästi kehitysvammaiset henkilöt ovat yleensä omatoimisia henkilökohtaisissa toimissaan ja pystyvät asumaan hieman tuettuna itsenäisesti. Monet kykenevät myös työhön jonkinasteisen opastuksen ja valvonnan avulla. Usein he tarvitsevat kuitenkin tukea asioimisissa, palvelujen hankkimisissa, rahankäytössä sekä vahingoittavien sosiaalisten suhteiden välttämässä. Myös monet keskivaikeasti kehitysvammaiset henkilöt selviävät henkilökohtaisista päivittäisistä toimista itsenäisesti tai melko itsenäisesti. He tarvitsevat elääkseen ja työskenneläkseen vaihtelevanasteista tukea ja asumiseensa he tarvitsevat tukea lievästi kehitysvammaisia enemmän. (Mts, 20–21.)

Vaikeasti kehitysvammainen henkilö tarvitsee jatkuvaa tukea ja ohjausta niin koulussa, asumisessa kuin työtehtävissä. He ovat riippuvaisia muista ihmisistä, mutta pitkän kuntoutuksen avulla he voivat kehittyä päivittäisissä henkilökohtaisissa toimissa melko itsenäisiksi. Syvä kehitysvamma taas aiheuttaa jatkuvan hoivan tarpeen sekä riippuvuuden muihin ihmisiin ja he tarvitsevat jatkuvaa ympärivuorokautista valvontaa. He voivat kuitenkin kehittyä omatoimisiksi joissakin päivittäisissä toiminnoissa, kuten syöminen ja yksinkertaiset työtehtävät. (Mts, 21–22.) Kehitysvammainen henkilö saattaa tarvita toisten tukea läpi elämän, mutta silti heitä tulee kunnioittaa aikuisena ja tasavertaisena yhteisön jäsenenä, heidän itsenäisyyttä ja riippumattomuutta tukien (Malm ym. 2004, 196).

3 Kehitysvammahuollon historia Suomessa

Ennen kehitysvammaisten laitoshoidtoa Suomessa oli kehitysvammaisten hoitaminen lähes kokonaan lähiomaisten ja suvun velvollisuus. Kaikilla ei kuitenkaan ollut sukulaisia jotka pystyivät heistä huolehtimaan. Kirkoilla olikin tärkeä asema 1700-luvun lopulle saakka köyhien ja vaivaisten hoidossa. Kirkkoihin tehtiin puisia vaivaisukkoja, joihin kerättiin almuja vähäosaisimmille ja rahaa kerättiin myös kinkereillä sekä muissa kirkollisissa tilaisuuksissa. Nämä avustukset perustivat vapaaehtoisuuteen, kunnes vuonna 1788 julistuksessa kotipaikkaoikeudesta köyhien hoito tuli kuntien velvollisuudeksi. Vuonna 1852 Suomessa annettiin vaivashoitoasetus, joka perustui laajaan köyhyyden käsitteeseen. Se jakoi apua tarvitsevat kolmeen luokkaan: 1. heikkomieliset, mielenvikaiset ja hoitoa tarvitsevat vanhukset, 2. sairaat tai vammaiset sekä ilman jatkuvaa hoitoa selviytyvät vanhuksen ja 3. turvattomat alle 16-vuotiaat lapset. Asetuksen tarkoitus oli muuttaa asenteet vaivashoitoon turvautumisesta häpeällisestä lailliseksi oikeudeksi. (Malm ym. 2004, 14–15.)

3.1 Laitoshoidon historia

Ensimmäiset kehitysvammaisten laitoshoidot toteutettiin mielisairaaloissa ja vuonna 1619 Nauvon saaristoon perustettu Seilin hospitaali toimi vuodesta 1755 maamme ensimmäisenä mielisairaalan ja vuonna 1890 perustettiin Perttulaan Hämeenlinnaan ensimmäinen kehitysvamma-alan laitos. (Kaski ym. 2009, 291.) Vuosina 1939–1945 Suomeen perustettiin useita kehitysvammalaitoksia tai tylsämielisosastoja sairaaloiden yhteyteen. Näissä oli yhteensä vain 630 hoitopaikkaa ja pula paikoista oli yhä suuri. Sotien jälkeen otti yhteiskunta enemmän vastuuta kehitysvammahuollon järjestämisestä ja kunnat katsoivat vaikeimmin kehitysvammaisten huollon olevan valtion tehtävä. (Malm ym. 2004, 21.) Vaikka ensimmäinen kunnallinen kehitysvammalaitos perustettiin 1929 Seinäjoen piirimielisairaalan yhteyteen, sai koko maan kattava laitosverkko alkunsa vasta 1958 vajaamielislain tultua voimaan. (Kaski ym. 2009, 292).

Uusia laitoksia alettiin rakentaa 1960-luvulla ja laitospaikkojen määrä nousi merkittävästi. Avohuolto ei kuitenkaan kehittynyt samaa tahtia ja laitospaikkoihin muuttikin ihmisiä jotka tarvitsivat lähinnä opetus- ja työtoimintaa. Laitoksista pyrittiin raken-

tamaan suuria sekä taloudellisia ja ajatuksena oli luoda kehitysvammaisille pienen yhteiskunta jossa he voisivat asua tuntematta itseään erilaisiksi kuin muut. (Malm ym. 2004, 21–22.)

Keskuslaitosten purkaminen kuitenkin alkoi 1980-luvulla kehitysvammalain (1977) myötä. Tällöin painopiste kehitysvammahuollossa siirtyi avohuoltoon ja kehitysvammaisten asumisen vaihtoehtoja alettiin kehitellä. Kehitysvammalaitosten asiakasmäärät ovatkin laskeneet reilusti vuosien 1995–2006 välisenä aikana, kun taas muissa asumismuodoissa, kuten autetussa asumisessa asiakasmäärät ovat kasvaneet. Asumismuotojen muutokset ovat johtuneet ensisijaisesti kustannussäästöistä, mutta myös sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos on vaikuttanut näihin. (Harjajärvi 2009, 11.)

1960-luvulla syntyneen vaatimuksen myötä ihmisten yhdenvertaisuudesta, ovat vammaispolitiikan keskeisiksi periaatteiksi nousseet normalisaatio (vammaisten ihmisten oikeus normaaleihin elinolosuhteisiin ja elämäntapoihin) sekä integraatio (vammaisten täysi osallistumisoikeus ja tasa-arvoisuus ja heidän yksilöllisten tarpeiden huomioiminen yhteiskunnallisessa päätöksenteossa) (Malm ym. 2004, 24). Laitoshoidon pidetään nykyään ihmis- ja perusoikeuksien sekä kansainvälisten sitoumusten vastaisena ja laitosten rooli on muuttunut resurssikeskuksiksi, joista hajautettu verkosto saa taitotietoa sekä tilapäishoitoa (Koivikko 2011, 24).

4 Vammaispolitiikka

Suomen perustuslain 6 § mukaan kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä, eikä ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan vammaisuuden perusteella. Perustuslain 19 § mukaan julkisen vallan on myös edistettävä jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea omatoimisen asumisen järjestämistä (L 11.6.1999/731.) Kotikuntalain mukaan kansalaisilla taas on vapaus valita asuinpaikkansa ja henkilön kotikunta on samassa laissa säädetyin poikkeuksin kunta jossa hän asuu (L 11.3.1994/201).

Kehitysvammaisten sosiaalipalveluista on säädetty myös useissa laeissa. Asumisen kannalta näistä tärkeimmät lait ovat kehitysvammalaki, Laki vammaisuuden perus-

teella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista sekä sosiaalihuoltolaki ja laki kehitysvammaisten erityshuollosta joiden mukaan asumispalvelut, laitoshuolto ja kehitysvammaisten erityishuolto kunnan on järjestettävä. Näillä asumispalveluilla tarkoitetaan palvelu- tai tukiasumisen järjestämistä henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua ja tukea asunnon tai asumisen järjestämisessä. (Niemelä & Brandt 2008, 20.)

4.1 Vammaisten asumispoliittiset suuntaukset

Valtionneuvoston 2006 julkaistussa vammaispoliittisessa selonteossa on nostettu esiin kolme keskeistä periaatetta: 1. Vammaisten henkilöiden oikeus yhdenvertaisuuteen, 2. Vammaisten henkilöiden oikeus osallisuuteen, 3. Vammaisten henkilöiden oikeus tarpeellisiin palveluihin ja tukitoimiin. Selonteossa nostetaan esiin vammaisten oikeus muuttaa vanhempien luota, toteuttaa asumisessa yksilöllistä elämäntyyliä, perustaa perhe ja hankkia työpaikka. Heillä on myös oikeus muun väestön tavoin vaihtaa asuntoa ja asuinpaikkaa. (Valtionneuvoston selonteko vammaispolitiikasta 2006, 14, 28.)

Selonteossa yhtenä kehittämistoimenpiteistä hallitus esittää tukemista kehitysvammaisten itsenäisen asumiseen. Tarkoituksena on mahdollistaa vammaisten henkilöiden asuminen muun väestön keskellä omassa kodissa. Sosiaali- ja terveysministeriö on päättänyt tuolloin kartoittaa mahdollisuuksia lisätä kehitysvammaisten laitostasumista yksilöllisempiä asumismuotoja ja ministeriö on asettanut selvityshenkilön laatimaan toimintaohjelman kehitysvammalaitosten hajauttamisesta. Valtion asuntorahaston varoista on myös päätetty myöntää korjausavustuksia, parannuslainoitusta ja investointiavustuksia asuntojen esteettömyyden toteuttamiseksi. (Mts, 28–30.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Vuonna 2011 julkaiseman ”Kehitysvammaisten asuminen, uusi reformi 2010–2015” tavoitteeksi on asetettu kehitysvammaisten siirtyminen laitoshoidosta yksilölliseen asumiseen seuraavan kymmenen vuoden aikana (Niemelä & Brandt 2011, 41). Valtioneuvoston asumisen ohjelman tavoitteena on mahdollistaa kehitysvammaisten yksilöllinen asuminen ja vahvistaa näin heidän perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista sekä osallisuutta ja yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa. Tarkoitus on ollut rakentaa kehitysvammaisille pitkäaikaisesta laitos-

hoidosta pois muuttaville noin 1500 asuntoa sekä lapsuudenkodista muuttaville noin 2100 asuntoa ja tuottaa heille yksilöllisiä palveluja sekä tukitoimia. Ympäristöministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto ovat lähettäneet 16.11.2010 yhteisen kuntakirjeen, jossa he kirjoittavat: ”Vammaisuus ei edellytä asumista toisten vammaisten kanssa. Valtioneuvoston periaatepäätöksen lähtökohtana on siten vammaisten henkilöiden asuminen tavallisilla asuinalueilla.” Kirjeessä painotetaan tavallisen asuntokannan hyödyntämistä, ellei hoidon ja tuen tarpeiden joiden vuoksi ryhmämuotoinen asuminen ole hänelle parhaaksi. Kirjeessä ilmaistaan ettei ryhmämuotoisista ja muista asuntoyksiköistä tule muodostaa erityisryhmille tarkoitettuja asunto- ja palvelukeskittymiä, vaan niiden tulee integroitua asuinalueeseen. Myös tulevien asukkaiden ja avuntarpeiden tunnistaminen nostetaan tärkeiksi asumisratkaisuja ja henkilökuntaresursseja suunniteltaessa. (Hynynen & Huhta 2011, 7-8.)

Sosiaali- ja terveysministeriön 2012 julkaisemassa ”Valtioneuvoston periaatepäätös kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisen asumisen ja palvelujen turvaamisesta” tavoitteena on laitoksissa asumisen lopettaminen vuoteen 2020 mennessä. Onnistunut muuttaminen laitoksista on tarkoitus turvata asuntojen hankkimisella ja rakentamisella sekä lähiyhteisön palvelujen kehittämällä. Tavoitteena on kehitysvammaisten asuminen omissa kodeissa tai pienissä asuinryhmissä osana tavallisia asuinalueita ja normaalin asunnon tunnuspiirteitä vastaavissa asunnoissa. (Valtioneuvoston periaatepäätös kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisen asumisen ja palvelujen turvaamisesta 2012, 14–15.)

4.2 YK:n ja EU:n vammaispolitiikka

Suomi on ollut vuonna 1971 mukana hyväksymässä kehitysvammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan julistuksen sekä vuonna 1975 YK:n vammaisten oikeuksien julistuksen. Lisäksi Suomi on allekirjoittanut YK:n vammaisten henkilöiden mahdollisuuksien yhdenvertaistamista koskevat yleisohjeet. Vammaisten oikeuksien julistuksessa sanotaan: ”Vammaisilla on vammansa alkuperään, luonteeseen ja vaikutusasteeseen katsomatta samat perusoikeudet kuin muilla saman ikäisillä kansalaisilla, mikä sisältää ennen kaikkea oikeuden tyydyttävään, mahdollisimman normaaliin ja täysipainoiseen elämään. Kehenkään vammaiseen ei saa asuinpaikan suhteen soveltaa erityis-

kohtelua, paitsi milloin hänen tilansa tai sen parantaminen sitä edellyttää”. (Malm ym. 2004, 26–27.)

Euroopan komissio on laatinut 15.11.2010 Euroopan vammaisstrategia 2010–2020 koskevan tiedonannon parlamenteille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle, jonka teemana on ”Uudistettu sitoutuminen esteetömään Eurooppaan”. Tiedonannon mukaan EU:n ja sen jäsenvaltioiden tehtävänä on parantaa vammaisten yhteiskunnallista ja taloudellista tilannetta. Tiedonannossa viitataan Euroopan unionin perusoikeuskirjaa, jonka 1 artiklassa todetaan: ”Ihmisarvo on loukkaamaton. Sitä on kunnioitettava ja suojeltava.” Perusoikeuskirjan 21 artiklassa kielletään vammaisuuteen perustuva syrjintä ja 26 artiklan mukaan ”Unioni tunnustaa vammaisten oikeuden päästä osallisiksi toimenpiteistä, joilla edistetään heidän itsenäistä elämäänsä, yhteiskunnallista ja ammatillista sopeutumistaan sekä osallistumistaan yhteiskuntaelämään, ja kunnioittaa tätä oikeutta.” Tiedonannossa komissio kertoo pyrkivänsä edistämään vammaisten siirtymistä laitoshoidosta yhteisöllisiin hoitomuotoihin ja tukevansa näiden kehittämistä rakennerahastoilla sekä aluekehitysrahastolla (Euroopan komissio 2010, 3, 6.)

5 Kehitysvammaisten asuminen ja järjestämisvastuu

Asumispalvelujen lakisääteinen järjestämisvelvollisuus kuuluu kunnille ja palvelut voidaan järjestää monin eri tavoin esim. tuottamalla palvelut itse tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa, kuulumalla kuntayhtymään tai ostamalla palvelut valtiolta, toiselta kunnalta, kuntayhtymältä, muulta julkiselta tai yksityiseltä palveluntuottajalta sekä antamalla asiakkaille palveluseleitä joilla he voivat ostaa palvelut yksityiseltä palvelun tuottajalta (Harjajärvi 2009, 8).

Vammaispalvelulain mukaan kehitysvammaiselle henkilölle on tarjottava palveluasumista ja tuettava hänen itsenäistä asumista tarvittavilla asunnon muutostöillä sekä välineiden, koneiden ja laitteiden avulla. Kunnan ei kuitenkaan tarvitse järjestää palveluasumista tai korvata asunnon muutostöitä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimista jatkuvan laitoshoidon tarpeessa olevalle henkilölle. Laitoshoidon tarkoitus on tarkoitettu henkilöille joille ei voida tai ei ole tarkoituksen mukaista järjestää apua, hoitoa tai muuta huolenpitoa omassa kodissa sosiaalipalveluja hyväksi

käyttäen. Laitoshuolto tarkoittaa hoidon, ylläpidon ja kuntouttavan toiminnan järjestämistä jatkuvaa hoitoa antavassa sosiaalihuollon toimintayksikössä. (Niemelä & Brandt 2008, 20–21.)

Kehitysvammalain mukaan jokaisella kehitysvammaisella henkilöllä on oikeus tarvitsemiinsa asumispalveluihin. Jos vammaispalvelulain mukaiset palvelut eivät ole riittäviä, on henkilöllä oikeus saada palvelut kehitysvammalain perusteella. Yleensä henkilö maksaa asumiseen kuuluvat normaalit menot itse ja erilaiset asumisen järjestämisen turvaamiseksi tarvittavat palvelut maksaa kunta. Tällaisia kehitysvammalain perusteella järjestettäviä tukitoimia ovat muun muassa ruuanlaitossa, siivouksessa, henkilökohtaisessa hygieniassa sekä asioilla käymisessä avustaminen ja nämä tukitoimet ovat asiakkaalle maksuttomia. (Ekmark ym. 2010, 14.)

5.1 Asumismuodot

Asumispalveluiden tuottajien lisääntymisen myötä kehitysvammaisten asumispalveluista käytettävien virallisten käsitteiden rinnalle on vakiintunut monia eri nimikkeitä. Palveluasuminen on asumismuoto, joka on tarkoitettu puutteellisen toimintakyvyn vuoksi päivittäistä tukea tarvitseville henkilöille. Tehostettu palveluasuminen voi olla tehostettua ympärivuorokautista päivystystä tai laitoshoidon korvaavaa ympärivuorokautista hoitoa. Palveluasumista toteutetaan monin eri tavoin ja sitä voidaan järjestää palvelutalossa, palveluasumistyhmissä, asumisyksikössä tai yksittäisessä asunnossa. Asumismuotona palveluasuminen sijoittuu laitoshoidon sekä kotona asumisen väliin ja hyvin järjestettynä se on itsenäistä ympärivuorokautisesti turvattua asumista riittävin palveluin. Perhehoito on ympärivuorokautista hoitoa, apua tai muuta huolenpitoa oman kodin ulkopuolella yksityiskodissa. Autettu asuminen on ympärivuorokautista tuettua asumista, joka järjestetään yleensä ryhmäkodissa. Ohjattu asuminen taas on kevyemmin tuettua asumista, jossa ei ole yövalvontaa. Tämä sopii kehitysvammaisille joilla on valmiudet osittain itsenäiseen asumiseen ja tätä toteutetaan yleensä yhteisöllisenä asumisena. Tuetussa asumisessa kehitysvammaisen asuu omassa asunnossa itsenäisesti ja saa tukea henkilökunnalta tarvittaessa. Tuettuun asumiseen voidaan valmentautua tukiasunnoissa, joissa on saatavilla tilapäistä tai pitkäaikaista tukea. (Harjajärvi 2009, 9–10.)

5.2 Asumisen laatusuositukset

Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta on laatinut vuonna 2010 laatusuosituksen kehitysvammaisten asuntojen rakentamiseen vuosiksi 2010–2017. Neuvottelukunnan mukaan asumisen ja palveluiden suurimmiksi haasteiksi seuraavina vuosina nousevat tuhansien vanhempien kodeista muuttavien sekä laitosasumisen purkamisen myötä muuttavien kehitysvammaisten asumisen ja yhteiskunnan jäsenenä elämisen järjestäminen. Lähivuosina tarvitaankin tuhansia asuntoja, joiden järjestämisvastuu kuuluu yhteiskunnalle. Tavoitteena on riittävä määrä esteettömiä kehitysvammaisille toimivia asuntoja sekä asumista tukevat palvelut. Laatusuosituksen lähtökohdiana on, että vain henkilön erityistarpeiden vaatiessa turvaudutaan erityisiin asumisen ratkaisuihin. (Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta 2010.)

Asuntojen rakentamiselle on annettu yleiset periaatteet ja suositukset, joiden mukaan asuntojen tulee täyttää seuraavat asunnon yleiset tunnuspiirteet ja laatutavoitteet:

- Henkilökohtaiset asuinitilat ovat enemmän kuin huone
- Henkilökohtaiset asuinitilat sisältävät oman eteisen, keittiön/ keittonurkkauksen, makuutilan joka on eriytetty oleskelutilasta, tarvittavat säilytystilat, parvekkeen tai piha-alueen sekä sosiaali- ja turvatekniikan mahdollistavat viestintäyhteydet.
- Yksilöllisen asumisen tunnuspiirteisiin kuuluvat myös oma postilaatikko/luukku, ovikello ja oma nimi ovesa.
- Asuntoihin tulee rakennusvaiheessa vähintään tehdä varaukset keittiölle tai keittonurkkaukselle.

Rakentamisen lähtökohtana tulee olla kehitysvammaisten yksilölliset tarpeet. Asukkaiden avun ja tuen tarpeet tulee kartoittaa luotettavalla tavalla ja muuttajilla sekä heidän omaisillaan tulee olla mahdollisuus muuttovalmennukseen. (Mts.)

Fyysisten tilojen tulee olla esteettömiä ja turvallisia liikkua ja niissä tulee olla riittävä valaistus. Henkilökohtaisten tilojen koko tulisi olla yksiöissä vähintään 35 m² ja kaksioissa 45 m². Ryhmämuotoisessa asumisessa henkilökohtaisten tilojen määrä olisi vähintään 25 m². Asuntojen rakentamisessa tulisi hyödyntää moduulijattelua, joka

mahdollistaa niiden muokkaamisen. Tärkeä laatuavoite on myös asuntojen keskeinen sijainti palveluiden, harrastusmahdollisuuksien, päivätoiminnan/työpaikan ja liikenneyhteyksien näkökulmista. (Mts.)

Erityisryhmille ei tulisi tulevaisuudessa rakentaa asuntokeskittymiä, koska näiden rakentaminen on kansallisten ja kansainvälisten sopimusten vastaisia. Omakoti- ja rivitaloratkaisuissa suositus asuntojen maksimimääräksi olisi 15 asuntoa ja kerrostaloratkaisuissa 20 asuntoa. (Mts.)

Kuvio 2. Asumisen mallit (Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta 2009)

5.3 Jyväskylän kaupungin kehitysvamma palvelujen palvelustrategia ja asumispalvelut

Jyväskylän kaupungin kehitysvamma palvelujen palvelustrategia 2010–2015 asumispalvelujen tavoitteiksi on nostettu että kehitysvammaisen asiakas voi asua tarvitsemassaan ja haluamassaan asumismuodossa ja että hän saa tarvitsemansa palvelut sekä tukitoimet kotiinsa. Kotona asuvia kehitysvammaisia ja heidän perheitään tuetaan mm. palveluohjauksella, kotihoidon palveluilla, tukihenkilötoiminnalla ja perhelomituksilla. Jyväskylän kaupunki ei järjestä tällä hetkellä kehitysvammaisille suunnitelmallista asumisvalmennusta. Kaupungin kehitysvamma palveluiden palvelustrategiaan 2010–2015 on kuitenkin kirjattu tavoitteeksi kehittää asumisvalmennusohjelma jota ryhdyttäisiin noudattamaan. Asumisvalmennusta järjestettäisiin tarpeen mu-

kaan ja asumisvalmennuspaikkoja lisättäisiin tarpeen mukaan. Asumisvalmennusta annettaisiin ennen uuteen asumismuotoon siirtymistä ja asumisvalmennukseen palkattaisiin riittävästi pysyvää henkilökuntaa. Tarkoituksena on myös selvittää asumisvalmennuksen tarpeessa olevat henkilöt. (Kehitysvamma palveluiden palvelustrategia 2009, 21–23.)

Asumispalveluiden tarpeiksi on nostettu laadukkaat, turvalliset ja pitkäjänteiset asumisjärjestelyt jotka perustuvat asiakkaan tarpeisiin. Asumispalveluihin siirryttäisiin asiakkaan ja hänen läheistensä halutessa ja läheisten kanssa tehtäisiin yhteistyötä. Asumispalvelutarpeista tehtäisiin kysely vuosittain ja niiden määrää sekä laatua kehitetään niin, että erilaisia vapaita asumispalveluja olisi aina valittavissa. Asiakkaan asumispalvelujen muutostarpeet huomioitaisiin ja tiedostettaisiin väärässä asumismuodossa olevat henkilöt ja tarvittavat muutokset käynnistettäisiin pikaisesti. (Mts. 23.)

Toimenpide-ehdotukseksi kehitysvamma palvelujen palvelustrategiaan onkin kirjattu lisätä tukitoimia ja palkata asumisen ohjaaja sekä laajentaa autettua asumista. Nykyisten asumispalvelujen profilointi tarkistettaisiin ja asumispalvelujen suunnittelussa tehtäisiin yhteistyötä vanhuspalvelujen kanssa. Näiden tueksi kehitettäisiin ja otettaisiin käyttöön laatujärjestelmä. (Mts. 23–24.)

5.4 Kehitysvammaisten tuettu asuminen

Kehitysvammaisten asumispalveluiden tulee vastata nykyistä vammaispolitiikkaa ja YK:n vammaisten oikeuksien sopimusta. Onnistuneet asumispalvelut tukevat vammaisten itsenäistä elämää ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia. Perinteisten asumispalvelujen rinnalle onkin noussut kehitysvammaisten itsenäinen asuminen omassa asunnossa normaalissa asuntokannassa. Kokonaisvaltaisella tuella kehitysvammaiset voivat elää turvallista ja aktiivista elämää osana yhteisöä ja yhteiskuntaa. Maailmalla kehitysvammaisten yksilöllistä asumista on tuettu jo pidempään. Esimerkiksi Englannissa yksilöllisiä asumisratkaisuja on kehitetty jo 1990-luvulta lähtien. (Burrell & Brandt 2008, 5.)

5.4.1 Tuettu asuminen maailmalla

North Lanarkshiren kunnassa Skotlannissa käynnistettiin kehitysvammalaitosten purkaminen vuonna 1995. Tuolloin kunnan alueella asui 450 kehitysvammaista laitoksissa ja 120 hoitokodeissa. Periaatteeksi asetettiin tavallisten asumisratkaisujen löytäminen olemassa olevasta asuntokannasta sekä tarpeita vastaavien asuntojen rakentaminen. Asuminen järjestettiin tavallisissa taloissa joko pienissä ryhmissä tai omissa asunnoissa. Vuonna 2012 kunnassa toimi enää yksi ryhmäkoti ja 700 kehitysvammaista asui tuettuna omassa asunnossa joko yksin, ystävän/kumppanin kanssa tai lapsuuden kodissa. Tuetun asumisen palveluita tuottavat yksityiset ja kolmannen sektorin organisaatiot ja tuetulle on nimetty avustajatiimi. North Lanarkshiren kunnassa kaikki 16 vuotta täyttäneet kehitysvammaiset voivat hakea omaa asuntoa. Tätä varten on kehitetty hakulomake, johon kerätään hakijan asumisen ja tuen tarpeet mahdollisimman tarkkaan ja asiakkaalle etsitään hänen tarpeita vastaava asunto julkiselta tai yksityiseltä taholta. Kehitysvammaisten asuminen on tarkoituksella hajautettu, jottei näistä muodostu asukkaita leimaavia asumiskeskittymiä. Asumispalveluissa pyritään ennakoimaan asukaan palvelutarpeiden muutokset niin että asumisratkaisut olisivat kestäviä ja malli onkin osoittanut että myös vaikeasti vammaiset voivat asua tuetussa asumisessa. (Mietola ym. 2013, 56–58.)

Myös Norjassa kehitysvammalaitokset suljettiin 1990-luvun alkupuolella, eivätkä kehitysvammaiset ihmiset asu enää laitoksissa. Noin 80 % kehitysvammaisista asuu ryhmäkodeissa ja osa asuu tuetusti omissa asunnoissa. Norjan nykyisten säännösten mukaan myös ryhmäkodeissa asukkailla on oltava oma erillinen asunto. Yleensä kunnat omistavat asunnot, mutta noin 15 % kehitysvammaisista omistavat asuntonsa. Norjassa onkin saatu hyviä tuloksia esimerkeistä, joissa kehitysvammaisen on perheen avustamana ostanut oman asunnon ja järjestänyt tarvitsevansa palvelut henkilökohtaisen avustaja-järjestelmän kautta. (Mts. 62–64.)

Ruotsissa arvioidaan olevan 38 000 kehitysvammaista, joista 4000 asuu tuetusti omassa asunnossa. Heillä on LSS-lain (erityislaki tuesta ja palveluista tietyille vamma-ryhmille) mukaan oikeus saada samoja palveluja kuin muilla kansalaisilla. LSS-lain mukaisia asumispalveluja ovat ryhmäasunto, palveluasunto sekä muu mukautettu asunto tarkoittaa asuntoa johon on tehty tarvittavia muutostöitä, mutta ei ole tarjol-

la henkilökunnan tukea. Lähtökohtaisesti kaikilla kehitysvammaisilla on halutessaan mahdollisuus muuttaa omaan asuntoon ja kunnalla on velvollisuus tämä järjestää. LSS-lain piiriin kuuluvat myös henkilökohtainen apu, saattajapalvelu sekä avustajakorvaus kun avustustarve ylittää 20 tuntia viikossa. Tuetusti asuvilla kehitysvammaisilla on myös oikeus asunnossa annettavaan palveluun ja hoivaan, joka voi tarkoittaa esimerkiksi apua ja tukea siivouksessa, ruokailuissa, pukeutumisessa ja asioiden hoitamisessa. Nämä mahdollistavat kehitysvammaisten itsenäisen asumisen. (Mts. 16–18.)

5.4.2 Henkilökohtainen budjetointi itsenäisen asumisen mahdollistajana

Muun muassa Alankomaissa, Belgiassa, Hollannissa, Yhdysvalloissa, Kanadassa, Saksassa, Iso-Britanniassa ja Australiassa toteutetaan henkilökohtaista budjetointia. Henkilökohtaista budjetointia hyödynnetään esimerkiksi itsenäisempään asumiseen siirtymisen ja kotona asumisen mahdollistamiseksi sekä henkilökohtaisen avun järjestämiseksi. (Rajalahti 2014, 12.)

Hollannissa kehitysvammaisilla on oikeus laitos- tai ryhmämuotoisen asumispalvelujen sijasta valita henkilökohtainen budjetointi. Henkilökohtaisen budjetoinnin avulla henkilö voi hankkia omaan asuntoonsa tarvitsemaansa tukea ja apua ja budjetin voi käyttää esimerkiksi perheenjäsenen palkkaamiseksi henkilökohtaiseksi avustajaksi. Vuonna 2009 myönnettyt budjetit vaihtelivat 22 000 eurosta 83 000 euroon ja määrä muodostuu arvioon siitä, millaiset tukipalvelujen kustannukset olisivat ryhmämuotoisessa asumisessa. (Mietola ym. 73–74.)

Myös Suomessa on kokeiltu ja kehitetty kehitysvammaisten henkilökohtaista budjetointia. Vuonna 2010–2013 Vantaan kaupunki ja Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri Eksote olivat mukana Tiedän mitä tahdon! -hankkeessa. Kokeilutoimintaan osallistui 30 kehitysvammaista henkilöä, joista kaikki olivat tyytymättömiä käyttämiinsä palveluihin ja toivoivat omannäköisempää, mielekästä ja sopivasti tuettua elämää. (Ahlstèn 2014, 18.) Hankkeen myötä jotkut osallistujista muuttivat asumaan palvelutalosta omaan kotiin. Esimerkiksi yksi omaan kotiin muuttaneista tarvitsee normaali-päivänä apua 4-5 tuntia jolloin hän avustajan kanssa käy kaupassa, tekee ruokaa, siivoaa ja hoitaa tavallisia arkiaskareita. Hän kokee elämänlaatunsa parantuneen ja pal-

velujen on todettu tulevan edullisemmiksi kuin ympärivuorokautisesti valvotussa palvelutalossa asuminen. (Puhakka 2014, 25– 26.)

5.5 Tuettu asuminen Jyväskylän Vaajakoskella

Vuonna 2009 Jyväskylän kehitysvammapalveluiden asumisen asiakkaina oli 416 yli 17-vuotiasta kehitysvammaista, joista 36 asui itsenäisesti tuettuna (liite 1). Näistä 14 henkilöä asuu Vaajakosken alueella ja he ovat tuetun asumisen ohjauksen piirissä. Tuettua asumista toteutetaan myös Palokan alueella, jossa asuu kahdeksan kehitysvammaista Ritoniityn päivätoiminnan ohjaajan tuella. Loput itsenäisesti tuettuna asuvista selviytyvät lähes itsenäisesti ja he saavat tuen tarvittaessa läheisistä ryhmäkodeista tai kehitysvammapalveluiden palveluohjaajilta. (Renko 2015.)

Tuettua asumista alettiin kehittää ja toteuttaa Jyväskylän Vaajakoskella vuonna 2005 kehitysvammalaitosten purkamisen myötä, jolloin Vaajakoskella sijaitsevaan ryhmäkotiin tarvittiin tilaa uusille asukkaille. Samalla ryhmäkoti muuttui kevyemmin tuetusta asumisesta ympärivuorokautisesti tuetuksi. Aluksi ryhmäkodista muutti yksi asukas asumaan itsenäisesti läheiseen kaupungin vuokra-asuntoon. Hänen luona kävi kotihoito, mutta tämä malli koettiin kuitenkin riittämättömäksi. (Hirvonen 2015.)

Seuraavaksi ryhmäkodista muutti kaksi lievästi kehitysvammaista asukasta asumaan lähistöllä sijaitsevaan vuokrakolmioon. Samalla yksi ryhmäkodin työntekijöistä ryhtyi tekemään tuetun asumisen ohjausta oman työnsä ohella ja ohjaajan virka vakinaistettiin vuonna 2006. Alussa kotihoidon yöpartio kävi asukkaiden luona tarkistuskäynnillä kello 22.00 ja kello 04.00, mutta pian tästä palvelusta voitiin luopua. (Mts.)

Aluksi tuetun asumisen ohjaajan työ oli lähinnä asumisvalmennusta, jolloin tuetun asumisen ohjaaja kävi asiakkaiden luona päivittäin ja itsenäisen asumisen taitoja opetettiin aivan alusta lähtien. Tähän kuului vuorokausirytmien opetteleminen, kauppa- sekä muiden asioiden hoitaminen, ruuanlaitto ja ruokailuista huolehtiminen, kodinhoito, vaatehuolto, vapaa-ajan käytön ja sosiaalisten suhteiden opetteleminen sekä raha-asioiden opetteleminen. Lähes kaikilla asukkailla on edunvalvoja, joka huolehtii heidän vuokrien ym. laskujen maksamisesta. He saavat tililleen palvelusuunnitelman mukaisen käyttörahan, jonka he joko nostavat itse tai ohjaaja käy heille nostamassa.

Hiljalleen käyntimääriä vähennettiin, eikä kotipalvelun enää tarvinnut käydä heidän luonaan. Tuettu asuminen huomattiin toimivaksi ja tukiasukkaiden määrää lisättiin yksi kerrallaan noin kolmen kuukauden välein. Nyt vuonna 2015 Vaajakosken alueelle asuukin itsenäisesti tuettuna jo 14 lievästi kehitysvammaista aikuista. (Mts.)

Vaajakoskella tuetun asumisen ohjaaja on käytettävissä arkipäivisin. Iltaisin sekä viikonloppuisin tukiasukkaat saavat tuen ja avun Vaajakoskella sijaitsevasta ryhmäkodista. Tukiasukkaat voivat soittaa ohjaajalle aina tämän työ aikana ja he kokevatkin tärkeäksi tiedon, että tukea ja apua on aina saatavilla. Luottamuksen syntyminen ohjaajan asiakkaiden välille syntyy hiljalleen ja onkin koettu tärkeäksi että ohjaajana toimii tuttu ja luotettava henkilö, eikä ohjaaja vaihdu jatkuvasti. Aluksi tukea kysytään pienempiinkin päätöksiin, mutta pitkäjänteisen, yksilöllisen ja tavoitteellisen valmennuksen sekä itseluottamuksen kasvamisen myötä lähes kaikki tukiasukkaista ovat oppineet selviytymään päivittäisistä toimista itsenäisesti tai hieman tuettuina. Tuettun asumisen ohjaajan viran aikana ainoastaan kaksi tukiasukkaista ei ole lopulta kyennyt asumaan itsenäisesti ja he ovat siirtyneet takaisin palveluasumiseen. (Mts.)

Tuetun asumisen ohjaajan työtehtävät	
<p>Terveydenhuolto:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Terveydentilan seuranta • Perushoitotoimenpiteet • Terveystarkastusten, hammashuollon, verikokeiden ym. järjestäminen • Apuvälineiden järjestäminen • Mielen terveyden seuranta • Päävastuu lääkehuollosta; lääkkeiden jakamisesta, säilytyksestä ja reseptien uusimisesta 	<p>Ohjaus, opastus, tukeminen, kasvatust:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ruokailut • Raha • Vaatehuolto • Vapaa-aika, lomat • Asunnon siivous ja kunnossapito • Asiointi • Ihmissuhteet • Muutto • Asiakkaan etujen valvonta
<p>Työn tarkoitus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mahdollistaa kehitysvammaiselle itsenäinen asuminen • Luoda ja turvata nuorelle – aikuiselle turvallinen, täyteläinen elämä omannäköisessä kodissa • Kulkea asiakkaan rinnalla kaikissa elämän kolhuissa ja onnen hetkissä • Antaa jokaiselle asiakkaalle yksilöllistä ohjausta ja tukea elämän eri tilanteissa 	

Kuvio 3. Tuettun asumisen ohjaajan työtehtävät (mukaillen Hirvinen 2012)

5.5.1 Kotipäivä ja sen tarkoitus

Vaajakoskella tuetussa asumisessa on käytössä niin kutsuttu ”kotipäivä”. Tämä tarkoittaa viikoittaista arkipäivää, jolloin asiakas ei ole työ- tai päivätoiminnassa, vaan päivä on tarkoitettu asioiden hoitamiseen ohjaajan tuella. Tällöin ohjaaja käy asiakkaan kotona ja ohjaajan tuella tehdään kaikkea itsenäisen elämisen arkeen kuuluvaa toimintaa, kuten kodinhoito, ruuanlaitto, vaatehuolto sekä erilaiset asioinnit. Myös keskustelu, vapaa-ajan sekä tulevan suunnittelu yhdessä ohjaajan kanssa ovat tärkeitä teemoja. Tarvittavat tukitoimet ja tuen määrät ovat hyvin yksilöllisiä ja riippuvat kunkin asiakkaan tarpeista sekä muista käytettävistä palveluista. Kunkin tukiasukkaan kohdalla keskitytään niihin asioihin joissa hän kaipaa ohjausta. Tärkeää on, ettei asioita tehdä asiakkaan puolesta, vaan yhdessä ohjaten, tukien ja kannustaen omatoimisuuteen. Ohjaaja huolehtii myös tukiasukkaiden lääkkeistä sekä ohjaa heitä lääkkeiden käytössä. (Hirvonen, 2015.)

6 Tutkimuksen toteutus

6.1 Aiemmat tutkimukset

Aluksi tutustuin aiempiin tutkimuksiin kehitysvammaisten asumisesta. Kehitysvammaisten tuetusta asumisesta sekä tuen ja ohjauksen tarpeista löytyy opinnäytetöitä, mutta kehitysvammaisten ohjauksen vaikuttavuudesta tuetussa asumisessa ei löytynyt tutkimuksia.

Jyväskylän ammattikorkeakoulussa on tehty tuetun asumisen ohjauksesta opinnäytetyö (Hirvinen 2012) jonka tarkoituksena oli luoda Jyväskylän kaupungin kehitysvammapalveluille tuetun asumisen ohjaajan työnkuva. Työnkuvaa luodessa on haastateltu Vaajakosken tuetun asumisen ohjaaja ja lisäksi työnkuvaa pohtimaan oli perustettu ammattilaisista koostuva työryhmä. Opinnäytetyössäni viitataankin kyseiseen opinnäytetyöhön ja tutkimukseni onkin eräänlainen jatkotutkimus Hirvisen opinnäytetyölle. (Hirvinen 2012.)

Lahden ammattikorkeakoulussa on tehty opinnäytetyö (Koivurinne 2011) jossa on tutkittu Kehitysvammaisten Palvelusäätiön tukiasunnoissa vuokralla asuvien henkilöiden tuen ja avun tarpeesta ja määrästä. Opinnäytetyön perusteella eniten apua

tarvitaan kodin ongelmiin liittyvissä asioissa sekä paloturvallisuudessa, ruoanlaitossa, siivouksessa sekä asioiden hoidossa. Suurimman avun ja tuen asukkaat saivat omilta vanhemmiltaan. (Koivurinne 2011.)

Löytyy myös opinnäytetöitä, (Manninen & Saarenpää 2012; Haukinen & Kurvinen 2013; Välimäki, M 2012; Pelander & Sikiö 2014) joiden tuloksien mukaan kehitysvammaisten itsemääräämisoikeus ei toteudu kovinkaan hyvin ryhmäkodeissa sekä asumispalveluyksiköissä asuttaessa ja useimmat aikuiset kehitysvammaiset haluaisivat asua itsenäisesti omassa asunnossa. Pirkanmaan ammattikorkeakoulussa tehdyn tutkimuksen (Ahola 2009) mukaan ohjatussa asuntolassa asuvat kehitysvammaiset kokivat itsenäisyyden merkittäväksi hyvinvointinsa kannalta ja he toivoivat mahdollisuutta asua omassa kodissa sekä nykyistä suurempaa mahdollisuutta itsenäisiin päätöksiin ja arjessa toimimiseen. Mahdollisimman itsenäisen asumisen muoto oli kehitysvammaisten halutuin asumisvaihtoehto myös Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulussa tehdyn opinnäytetyön (Lipponen & Udd 2013) perusteella.

6.2 Tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää kotona asumisen merkitystä sekä ohjauksen merkitystä Vaajakosken alueella itsenäisesti tuettuna asuvien kehitysvammaisten selviytymiseen. Tutkimuskysymyksiksi nousivatkin:

- Kuinka tärkeäksi omassa kodissa asuminen koetaan?
- Kuinka tärkeäksi ohjaajan tuki ja ”kotipäivä” koetaan?
- Onko ohjauksen tarve päivittäisissä toiminnoissa vähentynyt ohjaustyön myötä?

6.3 Tutkimusmenetelmä ja Aineistonkeruu

Keskusteltuani mahdollisista tutkimusmenetelmistä toimeksiantajan, opinnäytetyön ohjaajan sekä tuetun asumisen ohjaajan kanssa, valikoitui tutkimusmenetelmäksi kvantitatiivinen menetelmä. Kanasen (2011, 17) mukaan yksinkertaisimmillaan tämä tarkoittaa tutkimustiedon keräämistä kyselylomakkeella pieneltä joukolta havaintoyksiköitä, joiden edellytetään edustavan koko kyseistä perusjoukkoa. Kvantitatiivises-

sa tutkimuksessa tutkittava ilmiö täytyy määrittää tarpeeksi hyvin, jotta sitä voidaan mitata. Käytettävät mittarit voivat koostua esimerkiksi valmiista strukturoiduista kysymyksistä joilla pyritään tuottamaan luotettavaa, yleistettävää ja perusteltua tietoa. (Kananen 2011, 17–18).

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tietoa voidaan kerätä strukturoiduilla kysymyksillä, jolloin vastausvaihtoehdot ovat valittu valmiiksi. Strukturoituja kysymyksiä voidaan käyttää mielipidekysymyksissä, jolloin positiivisimmalle arviolle annetaan suurin numeroarvo. Usein viimeiseksi vaihtoehdoksi otetaan kohta: ei kantaa / ei halua vastata epätotuudenmukaisten vastausten eliminoimiseksi. (Kananen 2011, 34–35). Tässä tutkimuksessa vastausvaihtoehto ”ei kantaa/ei halua vastata” korvattiin ”en osaa sanoa” vaihtoehdolla.

Kvantitatiivisen tutkimuksen kysymysten hyvyyteen ja toimivuuteen vaikuttavat ymmärtääkö vastaaja kysymykset oikein, onko hänellä kysymysten edellyttämä tieto, haluaako vastaaja antaa kysymyksiin liittyvän tiedon ja ovatko kysymykset yksiselitteisiä. Kysymysten tulisikin olla lyhyitä, yksiselitteisiä ja selkeitä, eivätkä kysymykset saa olla johdattelevia. (Mts. 30, 43). Vastaajien ollessa kehitysvammaisia, täytyi nämä asiat huomioida erityisen hyvin kysymyksiä tehdessä sekä avustaessa kyselyyn vastaamisessa.

Kanasen (2011, 65) mukaan kvantitatiivisessa tutkimuksessa tiedonkeruun suunnittelu noudattaa tiettyä prosessia, jonka jokainen vaihe vaikuttaa seuraavaan. (Mts. 65.)

Populaatio	Otoskehikko	Otantamenetelmä	Otoskoko	Otosyksikkö	Kenttävaihe tiedonkeruu
Itsenäisesti tuettuna asuvat kehitysvammaiset	Itsenäisesti tuettuna Vaajakosken alueella asuvat kehitysvammaiset jotka ovat olleet ohjauksen piirissä vähintään viisi vuotta	Harkinnanvarainen otanta	Tutkimukseen pyrittiin saamaan mukaan mahdollisimman monta otoskehikkoon kuuluvaa	Itsenäisesti tuettuna asuvat kehitysvammaiset ja heidän omaiset	Kyselylomake

Kuvio 4. Otannan vaiheet mukaillen Kanasta

Miettiessäni Kvantitatiivista tutkimustyyppiä valikoitui strukturoitu kyselylomake selkeimmäksi malliksi. Tein kyselylomakkeesta ensin kokeiluversion, jossa vastausvaihtoehdot noudattivat graafista asteikkoa. Tämä osoittautui kuitenkin vaikeaksi hahmottaa ja päädyin vastausvaihtoehdoissa 4-portaiseen likertin asteikkoon.

Otantamenetelmäni oli ns. harkinnanvarainen otanta. Valinta ei perustunut tilastoihin, vaan koska tutkimukseen pyydettiin mukaan kaikkia Vaajakosken alueella asuvia kehitysvammaisia jotka ovat olleet ohjauksen piirissä vähintään viisi vuotta, uskon osallistuneiden henkilöiden edustavan parhaiten tutkittavaa perusjoukkoa (Kananen 2011, 69).

Hain tutkimuskysymyksiin vastauksia 14-kohtaisella strukturoidulla kyselylomakkeella (liite 2). Toteutin kyselylomakkeen Webropol kyselytutkimussovelluksella. Webropol on integroitu tilasto-ohjelmisto, jolla kyselylomake voidaan laatia ilman tekstinkäsittelyohjelmaa ja jolla voidaan myös tehdä myös nettikyselyversio jolloin vastaajat täyttävät vastaukset suoraan tietokantaan (Mts. 51.) Tulostin Kyselylomakkeet kuitenkin paperiversioiksi ja varasin jokaiselle tutkimukseen osallistuvalla asukkaalla henkilökohtaisen ajan lomakkeen täyttämiseksi, jolloin olin paikalla avustamassa sekä selventämässä kysymyksiä. Tein kyselylomakkeesta myös muunnellun version omaisille (liite 4), jonka lähetin kirjeitse kuudelle omaiselle, joista neljä vastasi kyselyyn. Kirjekyselyä tehdessä kyselylomakkeen mukana lähetetään aina saatekirje jolla vastaajaa lähestytään, motivoidaan vastaamaan ja jolla voidaan korostaa tutkimuksen luotettavuutta sekä tärkeyttä (Mts. 46). Laitoinkin kyselylomakkeen mukaan saatekirjeen (liite 3) vastauskuoren sekä postimerkin kanssa. Saatekirjeessä kerroin opinnäytetyöstäni, toimeksiantajasta ja vastausten luottamuksellisuudesta.

Pyrinkin hakemaan vastauksia tutkimuskysymykseeni: *”Onko ohjauksen tarve päivittäisissä toiminnoissa vähentynyt ohjaustyön myötä?”* kyselylomakkeen kohdilla, joissa selvitettiin ohjaajan nykyistä avun tarvetta ruokailujen järjestämisessä, kodin siivoamisessa, vaatehuollossa, raha-asioissa sekä asioinneissa (esim. kauppa-asiat, parturi, lääkäri, virastot) sekä kohdilla onko ohjaajan avun tarve kyseisissä toiminnoissa vähentynyt. Tutkimuskysymykseen: *”Kuinka tärkeäksi omassa kodissa asuminen koetaan?”* hain kysymyksellä: *Kuinka tärkeäksi koet asumisen omassa kodissa?* Tutkimuskysymykseen: *”Kuinka tärkeäksi ohjaajan tuki ja ”kotipäivä” koetaan?”*

kysymyksillä: Kuinka tärkeäksi koet kotipäivän ja että ohjaaja käy silloin luonasi? sekä kuinka tärkeäksi koet että voit tarvittaessa soittaa ohjaajalle?

Vastausvaihtoehdoiksi valikoitui : 1. ”ei lainkaan”, 2. ”jonkin verran”, 3.” melko paljon”, 4.” erittäin paljon”, 9. ”en osaa sanoa” vastaukset, joista valitsemalla sopivimman vaihtoehdon vastaajat ilmaisivat mielipiteensä.

6.4 Tutkittavat

Tutkittaviksi valikoitui vähintään viisi vuotta itsenäisesti tuettuna asuneet ja ohjaustyön piirissä olleet Vaajakoskelaiset kehitysvammaiset. Tähän päädyttiin siksi, että lyhyemmän ajan ohjauksen piirissä olleista arveltiin olevan vaikeampi selvittää ohjaajan avun tarpeen vähentymistä. Tutkimukseen pyydettiin osallistumaan kaikkia yhtätoista itsenäisesti tuettuna asuvaa kehitysvammaista, jotka ovat olleet ohjauksen piirissä vähintään viisi vuotta. Heistä yhdeksän (82 %) suostui osallistumaan tutkimukseen. Kyselylomake lähetettiin myös hieman muunnettuna kuudelle omaiselle, jotta saataisiin tutkimuksen tueksi heidänkin näkemyksensä kehitysvammaisten tuetun asumisen merkityksestä sekä ohjauksen merkityksestä. Heistä neljä (67 %) osallistui tutkimukseen.

7 Aineiston analysointi ja tulokset

Aineisto analysoitiin Webropol -ohjelman avulla jolla saadaan frekvenssit ja prosentit suoraan. Käänsin jokaisesta kysymyksestä frekvenssit ja prosentit Word -muotoon ja keräsin päivittäisistä toimista tämän hetkistä tilannetta kuvaavat vastaukset omiksi taulukoiksi sekä avun tarpeen vähenemistä kuvaavat vastaukset omiksi. Näistä taulukoista pystyin vertailemaan ohjaajan avun tarvetta päivittäisissä toiminnoissa tällä hetkellä sekä ohjaajan avun tarpeen vähenemistä.

Tutkittavien ollessa kehitysvammaisia, varmistin heidän ymmärtävän mihin tutkimusvastauksia käytetään. Joillekin tutkimukseen osallistuneista kysymykset olivat vaikeita ymmärtää. Avustaessani heitä lomakkeen täyttämässä, jouduinkin varmistamaan että he ymmärsivät kysymykset oikein ja samalla varomaan etten johdattele heitä vastauksissa. Jotkut vastaajista jännittivät osaavatko vastata kysymyksiin oikein.

Painotinkin heille tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta ja ettei kysymyksiin ole oikeaa tai väärää vastausta, vaan jokainen vastaa omien kokemustensa mukaan.

Kysymyksiin: *”Kuinka tärkeänä pidät...?”*, *”Kuinka tärkeäksi koet...?”* ja *”Tarvitsetko ohjaajan apua...?”* Vastaukset tulivat yleensä helposti ja nopeasti. Kysymyksiin *”Onko ohjaajan avun tarve vähentynyt...?”* vastaaminen saattoi taas olla vaikeampaa. Esimerkiksi kysymykseen: *”Tarvitsetko ohjaajan apua siivouksessa?”* Vastaus löytyi helposti. Kun taas kysymykseen: *”Onko ohjaajan avun tarve siivouksessa vähentynyt?”* vastausta mietittiin pitkään. Tällöin täsmensin kysymystä apukysymyksellä: *”Tarvitsetko ohjaajan apua siivouksessa muutettuasi omaan asuntoon enemmän kuin nykyään?”* Jos vastaus oli kyllä, jatkoin täsmennystä kysymyksellä: *”Onko ohjaajan avun tarve siivouksessa vähentynyt?”* Tällöin yleensä saatiin kysymykseen vastaus.

7.1 Tutkittavien vastaukset

Kaikki tutkimukseen osallistuneet kokivat tärkeäksi omassa kodissa asumisen. Tutkittavista seitsemän (78 %) piti asumista omassa kodissa erittäin tärkeänä ja kaksi (22 %) melko tärkeänä.

Suurin osa tutkittavista (78 %) koki ohjaajan tuen tärkeäksi muuttaessaan omaan asuntoon. Ainoastaan yksi tutkittavista (11 %) ei kokenut ohjaajan tukea lainkaan tärkeäksi muuttaessaan omaan asuntoon ja yksi tutkittavista (11 %) ei osannut sanoa kuinka tärkeäksi koki ohjaajan tuen muuttaessaan omaan asuntoon.

Kaikki tutkittavat kokivat tärkeäksi kotipäivän ja että ohjaaja käy silloin heidän luonaan. Seitsemän (78 %) tutkittavista koki kotipäivän ja ohjaajan käynnin erittäin tärkeäksi ja kaksi (22 %) melko tärkeäksi.

Myös mahdollisuutta soittaa tarvittaessa ohjaajalle pidettiin tärkeänä. Tutkittavista kuusi (67 %) koki tämän erittäin tärkeäksi, yksi (11 %) melko tärkeäksi ja kaksi (22 %) jonkin verran tärkeäksi.

Päivittäisistä toimista eniten ohjaajan apua koettiin tarvittavan kodin siivoamisessa. Tutkittavista kuusi (67 %) koki tarvitsevansa apua siivoamisessa, joskin neljä (44 %) koki tarvitsevansa apua siivoamisessa vain jonkin verran, yksi (11 %) melko paljon ja yksi (11 %) erittäin paljon.

Vähiten päivittäisistä toimista ohjaajan apua koettiin tarvittavan ruokailujen järjestämisessä. Yli puolet tutkittavista (56 %) koki, ettei tarvitse ohjaajan apua ruokailujen järjestämisessä lainkaan ja kolmannes (33 %) koki tarvitsevansa ohjaajan apua ruokailujen järjestämisessä vain jonkin verran.

Taulukko 1. Ohjaajan avun tarve päivittäisissä toimissa % (n).

OHJAAJAN AVUN TARVE PÄIVITTÄISISSÄ TOIMISSA N=9						
	Ei lainkaan	Jonkin verran	Melko paljon	Erittäin paljon	Ei osaa sanoa	Yhteensä
Ohjaajan avun tarve ruokailujen järjestämisessä	55,56 % (5)	33,33 % (3)	0 % (0)	0 % (0)	11,11 % (1)	100 % (9)
Ohjaajan avun tarve kodin siivoamisessa	22,22 % (2)	44,44 % (4)	11,11 % (1)	11,11 % (1)	11,11 % (1)	100 % (9)
Ohjaajan avun tarve vaatehuollossa	44,44 % (4)	44,44 % (4)	11,11 % (1)	0 % (0)	0 % (0)	100 % (9)
Ohjaajan avun tarve raha-asioissa	33,33 % (3)	44,44 % (4)	0 % (0)	11,11 % (1)	11,11 % (1)	100 % (9)
Ohjaajan avun tarve asioinneissa	44,44 % (4)	44,44 % (4)	0 % (0)	0 % (0)	11,11 % (1)	100 % (9)

Osa tutkittavista koki ohjaajan avun tarpeen vähenemisen arvioinnin vaikeaksi. Näissä vastauksissa hajonta olikin suurta ja ”En osaa sanoa” vastauksia tuli enemmän. Vaikeimmaksi koettiin arvioida avun tarpeen väheneminen vaatehuollossa, johon kolme (33%) tutkittavista vastasi ”en osaa sanoa”. Kuitenkin tuen ja avun tarve näyttää vähentyneen kaikissa päivittäisissä toiminnoissa. Eniten tuen ja avun tarve on vähentynyt ruokailujen järjestämisessä sekä kodin siivoamisessa. Tutkittavista kuusi (67 %) koki avun tarpeen ruokailujen järjestämisessä vähentyneen ja vain yksi (11 %) koki, ettei avun tarve ole vähentynyt lainkaan. Kodin siivoamisessa tutkittavista kuusi (67 %) koki avun tarpeen vähentyneen ja kolme (33 %) koki, ettei avun tarve ole vähentynyt lainkaan. Vähiten avun tarpeen koettiin vähentyneen raha-asioissa. Tutkittavista neljä (44 %) koki, ettei avun tarve ole vähentynyt lainkaan raha-asioissa. Kuitenkin tutkittavista 2 (22 %) koki avun tarpeen raha-asioissa vähentyneen jonkin verran ja yksi (11 %) erittäin paljon.

Taulukko 2. Ohjaajan avun tarpeen väheneminen päivittäisissä toimissa % (n).

OHJAAJAN AVUN TARPEEN VÄHENEMINEN PÄIVITTÄISISSÄ TOIMISSA N=9						
	Ei lainkaan	Jonkin verran	Melko paljon	Erittäin paljon	Ei osaa sanoa	Yhteensä
Avun tarpeen väheneminen ruokailujen järjestämisessä	11,11 % (1)	22,22 % (2)	11,11 % (1)	33,33 % (3)	22,22 % (2)	100 % (9)
Avun tarpeen väheneminen kodin siivoamisessa	33,33 % (3)	33,33 % (3)	11,11 % (1)	22,22 % (2)	0 % (0)	100 % (9)
Avun tarpeen väheneminen vaatehuollossa	33,33 % (3)	22,22 % (2)	0 % (0)	11,11 % (1)	33,33 % (3)	100 % (9)
Avun tarpeen väheneminen raha-asioissa	44,44 % (4)	22,22 % (2)	0 % (0)	11,11 % (1)	22,22 % (2)	100 % (9)
Avun tarpeen väheneminen asioinneissa	33,33 % (3)	33,33 % (3)	0 % (0)	22,22 % (2)	11,11 % (1)	100 % (9)

7.2 Omaisten vastaukset

Lähetin kyselylomakkeen kuudelle omaiselle, joista neljä vastasi ja palautti kyselylomakkeen. Omaisista kolme (75 %) koki kehitysvammaisen omaisen asumisen itsenäisesti erittäin tärkeäksi ja yksi (25 %) melko tärkeäksi. Myös omaiset kokivat ohjaajan tuen muuttaessa omaan asuntoon tärkeäksi. Vastaajista kolme (75 %) pitikin tätä erittäin tärkeänä ja yksi (25 %) melko tärkeänä.

Kaikki vastanneet omaiset pitivät kotipäivää erittäin tärkeänä ja omaisen mahdollisuutta soittaa tarvittaessa ohjaajalle piti kolme (75 %) erittäin tärkeänä sekä yksi (25 %) melko tärkeänä.

Omaiset osasivat arvioida tämän hetkistä avun tarvetta päivittäisissä toiminnoissa tutkittavia paremmin, eikä ”ei osaa sanoa” vastauksia tullut yhtään. Omaisten mielestä tuetun asumisen piirissä olevat tarvitsivat päivittäisistä toiminnoista apua eniten kodin siivoamisessa sekä asioinneissa. Vastanneista yksi (25 %) arvioi omaisensa tarvitsevan apua näissä toimissa erittäin paljon, yksi (25 %) melko paljon ja kaksi (50 %) jonkin verran.

Vähiten omaisten mielestä asukkaat tarvitsivat apua ruokailujen järjestämisessä. Yksi (25 %) arvioi ettei hänen omaisensa tarvitse lainkaan apua ruokailujen järjestämisessä, kaksi (50 %) arvioi apua tarvittavan jonkin verran ja yksi (25 %) erittäin paljon.

Taulukko 3. Ohjaajan avun tarve päivittäisissä toimissa omaisten näkemys % (n).

OHJAAJAN AVUN TARVE PÄIVITTÄISISSÄ TOIMISSA OMAISTEN NÄKEMYS N=4						
	Ei lainkaan	Jonkin verran	Melko paljon	Erittäin paljon	Ei osaa sanoa	Yhteensä
Ohjaajan avun tarve ruokailujen järjestämisessä	25 % (1)	50 % (2)	0 % (0)	25 % (1)	0 % (0)	100 % (4)
Ohjaajan avun tarve kodin siivoamisessa	0 % (0)	50 % (2)	25 % (1)	25 % (1)	0 % (0)	100 % (4)
Ohjaajan avun tarve vaatehuollossa	0 % (0)	75 % (3)	0 % (0)	25 % (1)	0 % (0)	100 % (4)
Ohjaajan avun tarve rahaasioissa	0 % (0)	75 % (3)	0 % (0)	25 % (1)	0 % (0)	100 % (4)
Ohjaajan avun tarve asioinneissa	0 % (0)	50 % (2)	25 % (1)	25 % (1)	0 % (0)	100 % (4)

Avun tarpeen vähenemistä arvioidessa myös omaisille tuli ”en osaa sanoa” vastauksia. Näissä vastauksissa oli myös paljon hajontaa ja ne erosivat jonkun verran tutkittavien vastauksista. Eniten avun tarpeen nähtiin vähentyneen kodin siivoamisessa, tosin yksikään vastanneista ei nähnyt avun tarpeen vähentyneen erittäin paljoa. Kaksi (50 %) vastanneista arvioi avun tarpeen kodin siivoamisessa vähentyneen jonkin verran ja yksi (25 %) melko paljon.

Yksi (25 %) omaisista arvioi avun tarpeen ruokailujen järjestämisessä vähentyneen erittäin paljon ja yksi (25 %) melko paljon. Tosin kaksi (50 %) arvioi ettei avun tarve ruokailujen järjestämisessä vähentynyt lainkaan.

Myös vaatehuollossa yksi (25 %) omaisista arvioi avun tarpeen vähentyneen erittäin paljon, yksi (25 %) jonkin verran, yksi (25 %) ei lainkaan ja yksi (25 %) ei osannut sanoa.

Vastanneista kaksi (50 %) arvioi ettei avun tarve asioinneissa ole vähentynyt lainkaan, yksi (25 %) arvioi avun tarpeen vähentyneen jonkin verran ja yksi (25 %) melko paljon.

Taulukko 4. Ohjaajan avun tarpeen väheneminen päivittäisissä toimissa omaisten näkemys % (n).

OHJAAJAN AVUN TARPEEN VÄHENEMINEN PÄIVITTÄISISSÄ TOIMISSA OMAISTEN NÄKEMYS N=4						
	Ei lainkaan	Jonkin verran	Melko paljon	Erittäin paljon	Ei osaa sa- noa	Yhteensä
Avun tarpeen väheneminen ruokailujen järjestämisessä	50 % (2)	0 % (0)	25 % (1)	25 % (1)	0 % (0)	100 % (4)
Avun tarpeen väheneminen kodin siivoamisessa	0 % (0)	50 % (2)	25 % (1)	0 % (0)	25 % (1)	100 % (4)
Avun tarpeen väheneminen vaatehuollossa	25 % (1)	25 % (1)	0 % (0)	25 % (1)	25 % (1)	100 % (4)
Avun tarpeen väheneminen raha-asioissa	25 % (1)	25 % (1)	25 % (1)	0 % (0)	25 % (1)	100 % (4)
Avun tarpeen väheneminen asioinneissa	50 % (2)	25 % (1)	25 % (1)	0 % (0)	0 % (0)	100 % (4)

7.3 Vastausten vertailu

Omaisten vastaukset tukivat hyvin tutkittavien vastauksia. Niin tutkittavat kuin omaisetkin kokivat kehitysvammaisen asumisen itsenäisesti tärkeäksi. Molemmat vastaajaryhmät kokivat myös ohjaajan tuen muuttaessa omaan asuntoon tärkeäksi. Niin ikään molemmat vastaajaryhmät pitivät tärkeänä kotipäivää ja mahdollisuutta soittaa tarvittaessa ohjaajalle.

Omaisten vastaukset avun tarpeen suhteen päivittäisissä toiminnoissa olivat pääpiirteittäin samassa linjassa tutkittavien kanssa. Molemmat kokivat avun tarpeen suurimmaksi kodin siivoamisessa ja pienimmäksi ruokailujen järjestämisessä.

Huomioitavaa on, että vaikka omaisten mielestä eniten apua tarvittiin kodin siivoamisessa, niin sekä omaiset, että tutkittavat arvioivat avun tarpeen myös vähentyneen eniten siivoamisessa.

Päivittäisistä toiminnoista asioinneissa oli ohjaajan avun tarpeen sekä avun tarpeen vähenemisen arvioinneissa eniten eroavaisuuksia tutkittavien ja omaisten näkemyksissä. Tutkittavat itse kokivat tarvitsevansa apua asioinneissa huomattavasti omaisten arvioita vähemmän. Tutkittavat arvioivat myös avun tarpeen asioinneissa vähentyneen enemmän kuin omaiset. Tämä johtui varmasti kysymyksen asettelusta ja kyselylomakkeessa olisikin voinut määritellä asioinnin sisältöä tarkemmin. Tutkittavien vastatessa kyselylomakkeeseen olin paikalla ja selvensin asioinnin tarkoittavan kaupassa, parturissa, kirjastossa, postissa, yms. käymistä. Omaiset taas saattoivat ajatella asioinnin tarkoittavan Kelalla, sosiaalitoimistossa, pankissa yms. paikoissa käymistä. Näissä paikoissa lähes kaikki tutkittavista tarvitsisivat varmasti apua.

7.4 Eettisyys & luotettavuus

Tutkimus toteutettiin tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia hyvän tieteellisen käytännön keskeisiä lähtökohtia noudattaen. Tutkimuksessa on käytetty huolellisuutta sekä rehellisyyttä niin tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa kuin tulosten arvioinnissakin. Muiden tutkijoiden työtä on kunnioitettu viittamaalla heidän julkaisuihinsa asianmukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta 2014.)

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimien periaatteiden mukaisesti tutkittavien itsemääräämisoikeutta kunnioitettiin ja tutkimukseen osallistuminen oli kaikille osallistuneille vapaaehtoista. Suostumus tutkimukseen kysyttiin suullisesti ja tutkittavia informoitiin tutkimuksen aiheesta, aineistonkeruun toteutustavasta ja käyttötarkoituksesta, sekä tutkimuksen julkaisuajasta ja julkaisutavasta. (Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta 2014.) Koska tutkittavien henkilötietoja ei tarvittu tutkimuksen analyysissä, ei aineistoihin kirjattu kenenkään tietoja ja näin huolehdittiin tutkimukseen osallistuvien yksityisyyden suojasta (Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta 2014).

Luotettavuus

Kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan reliabiliteetti- ja validiteetti-käsitteillä. Reliabiliteetti tarkoittaa saatujen tulosten pysyvyyttä. Tämä tarkoittaa että mittari tuottaa samat tulokset eri mittauskerroilla, eivätkä sattumat vaikuta tuloksiin. Reliabiliteetti voidaan jakaa kahteen osatekijään: stabiliteetti (mittarin pysyvyys ajassa) ja konsistenssi (mittarin osatekijöiden saman asian mittaaminen). Validiteetti taas tarkoittaa mittarin pätevyyttä, eli mittaako mittari sitä mitä pitääkin. Validiteetti voidaan jakaa kahteen päätekijään: sisäinen validiteetti (syy-seuraus-suhde) sekä ulkoinen validiteetti (yleistettävyys). Näiden lisäksi validiteetista voidaan erottaa alalajit: sisältövaliditeetti (oikeiden asioiden mittaaminen), rakennevaliditeetti (käytettyjen muuttujien heijastuminen haluttuihin asioihin) sekä kriteerivaliditeetti (tulosten yhteneväisyys muiden vastaavien mittarien kanssa). (Kananen 2011, 118–123.)

Tutkimuksessani on määritelty keskeiset käsitteet: Tuettu asuminen ja asumien omassa kodissa, kotipäivä sekä päivittäiset toiminnot, joissa tukeminen kuuluu ohjaajan työtehtäviin. Tutkimuskysymykset muodostuivat näistä käsitteistä ja kyselylomakkeiden strukturoidut kysymykset muodostettiin vastaamaan tutkimuskysymykseen (liite 2). Kyselylomakkeen kysymys 1. on suunniteltu vastaamaan suoraan tutkimuskysymykseen: Kuinka tärkeäksi omassa kodissa asuminen koetaan?, kysymykset 2, 3, 5, 7, 9, 11, 13 ja 14 tutkimuskysymykseen: Kuinka tärkeäksi ohjaajan tuki ja ”kotipäivä” koetaan? ja kysymykset 4, 6, 8, 10, 12 tutkimuskysymykseen: Onko ohjauksen tarve päivittäisissä toiminnoissa vähentynyt ohjaustyön myötä? Kysymyslomake myös esiteltiin ennen tutkimusta. Nämä parantavat tutkimuksen sisältö- ja rakennevaliditeettia.

Tutkimus suunniteltiin mittaamaan Vaajakoskella toteutettavaa tuetun asumisen mallia, eikä tuloksia ole tarkoitus yleistää kattamaan kaikkea kehitysvammaisten tuettua asumista ja ohjausta. Tulosten voidaankin olettaa olevan yleistettävissä otosyksikköön, muttei koko populaatioon. Tämä edellyttäisi ohjaustyön toteuttamista vastaavanlaisena kaikkialla ja tämän vuoksi tutkimuksen ulkoista validiteettia on vaikea arvioida.

Kyselylomakkeiden kysymykset ovat selkeitä sekä johdonmukaisia ja kysymysten väärin ymmärtämisen mahdollisuus on pyritty minimoimaan. Kyselylomakkeiden täyt-

tämiseen varattiin tutkittavalle rauhallinen paikka sekä riittävästi aikaa. Pysin esittämään kysymykset kaikille samalla tavalla sekä tarvittaessa selventämään ja tarkentamaan kysymyksiä samalla tavalla. Näin minimoitiin vastauksiin vaikuttavat häiriötekijät ja varmistettiin vastaustilanteiden samankaltaisuus. Kehitysvamma saattaa joidenkin tutkittavien kohdalla vaikuttaa ohjaajan tuen tarpeen ja tuen tarpeen vähentämisen arviointiin. Pyrinkin lisäämään tutkimuksen luotettavuutta omaisille lähetetyillä kyselylomakkeilla. Tutkimuksen reliabiliteettia voidaankin pitää hyvänä, olettaen että vastaajat ovat vastanneet kysymyksiin rehellisesti, eikä vastaajia ole johdateltu vastaustilanteissa. Tällöin voisi olettaa vastausten olevan samoja uusintamittauksessa, riippumatta tutkimuksen tekijästä tai ajankohdasta. Tämä lisää tutkimuksen stabiliteettia. Kaikki kysymykset paitsi ”Kuinka tärkeänä pidät asumista omassa kodissa?” suunniteltiin mittaamaan tiettyä ohjaustyöhön liittyvää osa-aluetta. Tämä taas osaltaan lisää tutkimuksen konsistenssia.

8 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää kotona asumisen merkitystä sekä ohjauksen merkitystä Vaajakosken alueella itsenäisesti tuettuna asuvien kehitysvammaisten selviytymiseen. Tutkimus suunniteltiin mittaamaan Vaajakoskella toteutettavaa tuetun asumisen mallia, eikä tuloksia ole tarkoitus yleistää kattamaan kaikkea kehitysvammaisten tuettua asumista ja ohjausta. Tutkimuksen perusteella omassa kodissa asuminen koettiin tärkeäksi ja tätä tulosta tukevat myös muut tehdyt tutkimukset. Ohjaajan tuki muuttaessa omaan asuntoon on tärkeää ja käytössä oleva ”kotipäivä”, jolloin ohjaaja käy asukkaiden luona, näyttäisi olevan hyvä malli.

Päivittäisistä toiminnoista ohjauksella näyttäisi olevan eniten merkitystä ruokailujen järjestämisessä. Tuen tarve ruokailujen järjestämisessä oli vähentynyt eniten ja ohjaajan apua tarvittiin vähiten juuri ruokailujen järjestämisessä. Täytyy kuitenkin huomioida että tavoitteet ruokailujen suhteen voivat vaihdella suurestikin. Osa haluaa oppia tekemään ruokaa itsenäisesti, kun taas jonkun kohdalla ruokailun järjestäminen tarkoittaa käymistä syömässä jossain lähistöllä olevista ruokaloista.

Kodin siivoamista koskevat tulokset ovat ristiriitaisia. Toisaalta apua tarvittiin eniten, mutta silti avun tarve kodin siivoamisessa oli vähentynyt paljon. Tähän saattaa vai-

kuttaa joidenkin tutkittavien kehitysvamman vaikutus fyysiseen toimintakykyyn. Tutkittavista osan kohdalla tuen tarve kodin siivouksessa on vähentynyt merkittävästi. Mutta niiden tutkittavien kohdalla joiden kehitysvamma vaikuttaa fyysiseen toimintakykyyn, ei tuen tarve ole vähentynyt lainkaan.

Avun tarpeen sekä tarpeen vähenemisen arviointi raha-asioissa oli tutkittaville selvästi vaikeaa. Myös omaisilta tuli tähän kysymykseen ”en osaa sanoa ” vastaus. Lähes kaikkien laskut menevät suoraan edunvalvojalle, joka hoitaa nämä. Tutkittavien kohdalla ”raha-asiat” tarkoittaa lähinnä käyttörahan arvon ymmärtämistä ja säännösteilyä, jotta tämä riittää tarvittaviin ja mielekkäisiin asioihin. Osan kohdalla tämä tarkoittaa kuitenkin myös ruuan hintojen ymmärtämistä ja arvioimista, jotta ruokaan varattu raha riittää tarvittaviin elintarvikkeisiin.

Vaikka pyrin tekemään kysymyksistä mahdollisimman selkeitä ja olin avustamassa tutkittavia lomakkeiden täyttämässä, en ole varma ymmärsivätkö kaikki tutkittavat kysymykset tarkoittamallani tavalla. Kysymysten asettelu olisikin voinut olla vielä selvempi ja yksinkertaisempi. Tutkimuksen tueksi omaisilta saatujen vastausten määrä (4 vastaajaa) oli aika pieni. Suurempi määrä olisikin tukenut tutkimusta paremmin sekä lisännyt tutkimuksenluotettavuutta.

Keskustelin puhelimitse erään tutkimukseen osallistuneen kehitysvammaisen omaisen kanssa ja hän painotti kuinka tärkeää hyvä asumisvalmennus on kehitysvammaisen henkilön muuttaessa omaan asuntoon. Tähän tarvitaan tarpeeksi resursseja, jotta paikalla voidaan käydä aluksi vaikka joka päivä. Asukas saattaa tarvita aamuisin ohjausta oikeanlaiseen pukeutumiseen, hygieniasta huolehtimiseen ja jopa aamupalasta huolehtimiseen. Tällaiseen jokapäiväiseen tukeen ei ohjaajan resurssi tällä hetkellä kuitenkaan riitä, vaikkakin asiakkailta on aina mahdollisuus soittaa ohjaajalle arkipäivisin ja kysyä neuvoa.

Jyväskylän kaupungin kehitysvamma palveluiden palvelustrategiaan 2010–2015 on kirjattu tavoitteeksi kehittää asumisvalmennusohjelma jota ryhdyttäisiin noudattamaan. Tähän kannattaisikin panostaa erityisesti tuetussa asumisessa koska yksilöllinen, suunnitelmallinen ja pitkäjänteinen asumisvalmennus mahdollistaa lievästi kehitysvammaisen asumisen ja selviytymisen omassa kodissa. Kehitysvammaisen muuttaessa omaan kotiin on jokaisen tuen ja avun tarve yksilöllinen. Tällöin kannattaisikin

tehdä yhteistyössä asiakkaan ja omaisten kanssa henkilökohtainen palvelusuunnitelma, johon kirjattaisiin konkreettisesti avun ja tuen tarpeet, näiden toteuttaminen sekä tavoitteet aikatauluineen joihin ohjauksella pyritään. Tällöin voitaisiin seurata asiakkaan kehittymistä kirjatuissa asioissa ja arvioida avun ja tuen tarpeen vähentymistä. Näin saataisiin myös näyttöä ohjauksen vaikuttavuudesta. Tukea ja apua saatetaan tarvita päivittäisissä toiminnoissa aluksi paljonkin, mutta uskon että hyvin suunniteltuna ja toteutettuna tämä ”maksaa” itsensä takaisin ja ohjaajan avun tarve vähenee ajan myötä.

Sekä omaisen että tuetun asumisen ohjaajan kanssa keskustellessa korostui luottamuksen tärkeys ohjaajan ja asukkaiden sekä ohjaajan ja omaisten välillä. Tärkeäksi koettiin, että ohjaajana toimii tuttu ja turvallinen henkilö joka tuntee sekä asiakkaat että omaiset ja tietää kuinka nämä reagoivat erilaisiin tilanteisiin. On tärkeää että omaiset voivat luottaa, että tuetusti asuvasta kehitysvammaisesta huolehditaan ja myös omaisia kuunnellaan.

Kehitysvammaisten asuminen omassa kodissa tuetusti on ihmisyyttä sekä itsemääräämisoikeutta tukevaa ja edustaa nykyistä vammaispolitiikkaa. Tämä integroi ja edistää sosiaalista vuorovaikutusta sekä poistaa muiden ihmisten ennakkoluuloja kehitysvammaisia kohtaan. Ainakin Vaajakosken seudulla tuetusti asuvat kehitysvammaiset ovat pidettyjä vuokralaisia. Edunvalvojien ansioista vuokranmaksut ovat aina ajallaan, valituksia naapureilta ei ole tullut ja ohjaajan käyntien ja huolehtimisen ansioista asunnot pysyvät siisteinä ja ehjinä.

Valtionneuvoston vuonna 2010 tekemän periaatepäätöksen, jonka lähtökohtana on hyödyntää kehitysvammaisten asumisessa tavallista asuntokantaa, vahvistaa kehitysvammaisten perus- ja ihmisoikeuksia, osallisuutta sekä yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa. Valitettavasti en opinnäytetyötä tehdessäni löytänyt tutkimuksia, kuinka hyvin periaatepäätöstä on toteutettu. Suomi kuitenkin seuraa monien maiden viitoittamaa kehitysvammaisten yksilöllisempää ja itsenäisempää asumista. Esimerkiksi North Larnarkshiren kunnassa Skotlannissa toimi vuonna 2012 enää yksi kehitysvammaisten ryhmäkoti ja 700 kehitysvammaista asui tuettuna omassa asunnossa joko yksin, ystävän/kumppanin kanssa tai lapsuuden kodissa. Kehitysvammaisten asuminen on järjestetty tavallisissa taloissa hajautettuna, jottei näistä muodostu asukkaita leimaavia

asumiskeskittymiä. Myös Ruotsissa kehitysvammaisilla on lähtökohtaisesti halutesaan mahdollisuus muuttaa omaan asuntoon ja kunnalla on velvollisuus tämä järjestää. Monissa maissa käytössä oleva henkilökohtainen budjetointi, jota on myös Suomessa kokeiltu hyvin tuloksin, voisi mahdollistaa monen kehitysvammaisen itsenäisempään asumiseen siirtymisen.

Itsenäinen tuettu asuminen on pitkällä aikavälillä myös ympärivuorokautisesti tuettua palveluasumista edullisempaa. Jyväskylän seudulla ympärivuorokautisesti tuetun palveluasumisen kustannukset ovat noin 100–130 euroa vuorokaudessa (Renko 2015). Nämä kustannukset muodostuvat muun muassa kiinteistön ylläpito ja huoltokuluista, pyykinhuollosta sekä henkilöstökuluista. Mutta esimerkiksi Vaajakoskella itsenäisestä tuetusta asumisesta ei normaalien vuokra- tai omistusasumisen kulujen lisäksi muodostu kuin yhden ohjaajan kulut. Näillä yhden ohjaajan palkka- ja matkakuluilla mahdollistetaan 14:sta kehitysvammaisen itsenäinen, oman näköinen ja mielekäs asuminen. Uskon että malli tuo pitkällä aikavälillä merkittäviä säästöjä yhteiskunnalle ja malli tulee lisääntymään tulevaisuudessa. Yksilöllisen, pitkäjänteisen ja tavoitteellisen ohjauksen myötä lievästi kehitysvammaisen henkilö voi asua hyvinkin itsenäisesti omassa kodissa muun väestön parissa ja elää oman näköistään hyvää elämää.

Kuntoutuksen ohjaajan koulutus antaa hyvät edellytykset toimia tuetun asumisen ohjaajana sekä asumisvalmentajana. Koulutus antaa hyvän tietoperustan palvelujärjestelmästä, kuntoutuksen suunnittelusta ja ohjaamisesta sekä työskentelystä moniammatillisessa yhteistyössä. Kuntoutuksen ohjaaja voisi toimia asumisvalmennuksen koordinaattorina ja olla kehittämässä toimivaa, yksilöllistä sekä tuloksellista asumisvalmennusta.

Jatkotutkimukset

Kehitysvammaisten itsenäinen tuettu asuminen on vielä suhteellisen uusi asumismalli Suomessa ja jatkotutkimusaiheita löytyisi useita. Opinnäytetyötäni tehdessä en löytänyt tilastoja tuetusti omissa asunnoissa muun väestön rinnalla Suomessa asuvista kehitysvammaisista. Yksi tutkimusaihe voisi olla selvittää, paljonko Suomessa asuu kehitysvammaisia vastaavan mallin mukaisesti.

Kehitysvammaisten itsenäinen tuettu asuminen vaikuttaisi myös olevan edullinen asumismalli. Toinen tutkimusaihe voisikin olla verrata tämän asumismuodon kuluja muihin kehitysvammaisten asumismuotoihin ja tutkia voisiko kunnat tehdä säästöjä toteuttamalla ja kehittämällä kyseistä mallia enemmän.

Välillä näkee uutisia ja mielipidekirjoituksia, joissa vastustetaan kehitysvammaisten asuntoloiden perustamista muun asuntokannan sekaan. Uusi Suomen 2013 julkaisemassa artikkelissa: ”Karu totuus vammaisten hyljeksinnästä – Moni ajattelee näin” Aspa-säätiön toimitusjohtaja kertoo, että puolet käynnissä olevista kehitysvammaisten asuntola -hankkeista viivästyy naapureiden valitusten vuoksi. (Tamminen 2013). Hyviä tutkimusaiheita olisikin selvittää, kuinka naapurit suhtautuvat yksittäiseen kehitysvammaiseen henkilöön naapurina.

Lähteet

Ahltèn, M. Tiedä mitä tahdon! –projektin toteutus. Julkaisussa: Tiedän mitä tahdon! Kokemuksia henkilökohtaisen budjetoinnin kokeilusta vammaispalveluissa. Toim. Ahltèn, M. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry & Tampere: Kehitysvammaisten Palvelusäätiö. Viitattu 29.5.2015.

http://www.kehitysvammaliitto.fi/wp-content/uploads/tiedan_mita_tahdon_loppuraportti_nayttoresoluutio.pdf

Ahola, H. 2009. ”Niin että sais olla niinku haluaa ja tehdä mitä haluaa” Aikuisten kehitysvammaisten ihmisten kokemuksia asumisen merkityksestä hyvinvoinnilleen. Opinnäytetyö. Pirkanmaan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 9.5.2015.

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/6252/Ahola_Heidi.pdf?sequence=1

Burrell, S. & Brandt, K. 2008. Oma ovi, oma tuki. Näkökulmia kehitysvammaisten ihmisten yksilölliseen elämään. Viitattu 22.4.2015.

http://www.kvtl.fi/media/Julkaisut/Oppaat/1256545820oma_ovi_opas.pdf

Euroopan komissio. 2010. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Euroopan vammaisstrategia 2010–2020: Uudistettu sitoutuminen esteettömään Eurooppaan. Viitattu 8.4.2015.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:FI:PDF>

Ekmark, M., Heiniluoma, S., Huotari, I., Leino, S. & Puranen, T. 2010. Omaa kotia kohti. Tampere: Kehitysvammaisten Tukiliitto ry.

Harjajärvi, M., Kairi, T., Kuusterä, K. & Miettinen, S. 2009. Toivatko kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien asumispalvelut? Näkemyksiä palvelujen käyttäjiltä ja niiden järjestäjiltä. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Haukinen, K. & Kurvinen, K. 2013. Mahdollisuus oman näköiseen elämään : Asumispalveluista käytävien kehitysvammaisten itsemääräämisoikeuden toteutuminen asumisessa, hengellisyydessä ja seksuaalisuudessa. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 8.5.2015.

<http://www.theseus.fi/handle/10024/69643>

Hirvinen, J. 2012. Tuetun asumisen ohjaajan työnkuva Jyväskylän kaupungin kehitysvammapalveluissa. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Kuntoutusohjaus ja suunnittelu. Viitattu 9.5.2015

<http://www.theseus.fi/handle/10024/50729>

Hirvonen, P. 2015. Tuetun asumisen ohjaaja. Jyväskylän kaupunki. Haastattelu 26.4.2015.

Hynynen, R. & Huhta, J. 2011. Valtioneuvoston periaatepäätöksen toteuttaminen kehitysvammaisten asumisesta ja siihen liittyvistä palveluista. Teoksessa: Kehitysvammaisten asuminen, uusi reformi 2010-2015. Toim. Ripatti, P. Helsinki: THL

Kaski, M (toim.), Manninen, A. & Pihko, H. 2009. Kehitysvammaisuus. 4. uud.p. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta 2010. Laatusuositukset kehitysvammaisten henkilöiden asuntojen rakentamiseen vuosiksi 2010-2017.

Kehitysvammaliitto 2015. Kehitysvammaisuus. Viitattu 19.3.2015

<http://www.kehitysvammaliitto.fi/suomeksi/tietoa-liitosta/kehitysvammaisuus/>

Kehitysvammapalveluiden palvelustrategia 2010-2015. 2009. Jyväskylän kaupunki. Viitattu 10.4.2015.

http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/34763_Kehitysvammastrategia_18_11_2009_final.pdf

Koivikko, M. 2011. Palveluasuminen asukkaan ja yhteiskunnan näkökulmasta. Teoksessa: Kehitysvammaisten asuminen, uusi reformi 2010-2015. Toim. Ripatti, P. Helsinki: THL

Koivurinne, S. 2011. Kuinka tehdä todeksi kehitysvammaisen tuettu elämä? Keinona tukiasuminen. Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 30.1.2015.

<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/30320/Koivurinne%20Satu.pdf?sequence=1>

L 11.3.1994/201. Kotikuntalaki. Viitattu 29.3.2015.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940201?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kotikuntalaki#L2P3a>

L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki. Viitattu 29.3.2015.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki>

Lipponen, T. & Udd, A. 2013. Selänteen alueen itsenäisesti asuvien kehitysvammaisten tämänhetkinen ja tuleva avun ja tuen tarve. Opinnäytetyö. Centria ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 9.5.2015.

[http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/66399/Lipponen Tiina ja Udd Anun.pdf?sequence=1](http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/66399/Lipponen_Tiina_ja_Udd_Anun.pdf?sequence=1)

Malm, M., Matero, M., Repo, M. & Talvela, E. 2004. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Manninen, A. & Saarenpää, A. 2012. Kehitysvammaisten kokemuksia itsemääräämisoikeudesta asumisyksiköiden arjessa. Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 8.5.2015.

<http://www.theseus.fi/handle/10024/54418>

Mietola, R., Teittini, A. & Vesala, H. 2013. Kehitysvammaisten ihmisten asumisen tu-
levaisuus. Kansainvälisiä esimerkkejä ja vertailu Suomeen. Helsinki: Ympäristöminis-
teriö.

Niemelä, M. & Brandt, K. 2008. Kehitysvammaisten yksilöllinen asuminen. Pitkäaikai-
sesta laitostasumisesta kohti yksilöllisempiä asumisratkaisuja. Helsinki: Sosiaali- ja
terveysministeriö.

Niemelä, M. & Brandt, K. 2011. Kehitysvammalaitokset ilman keskuslaitoksia. Esi-
merkkejä Etavan kehitystyöstä. Teoksessa: Kehitysvammaisten asuminen, uusi re-
formi 2010-2015. Toim. Ripatti, P. Helsinki: THL

Puhakka, A. Palvelutalosta omaan kotiin. Julkaisussa: Tiedän mitä tahdon! Kokemuk-
sia henkilökohtaisen budjetoinnin kokeilusta vammaispalveluissa. Toim. Ahlsten, M.
Helsinki: Kehitysvammaliitto ry & Tampere: Kehitysvammaisten Palvelusäätiö. Viitat-
tu 29.5.2015.

[http://www.kehitysvammaliitto.fi/wp-
content/uploads/tiedan_mita_tahdon_loppuraportti_nayttoresoluutio.pdf](http://www.kehitysvammaliitto.fi/wp-content/uploads/tiedan_mita_tahdon_loppuraportti_nayttoresoluutio.pdf)

Rajalahti, A. Kansainvälisiä kokemuksia ja tutkimuksia. Julkaisussa: Tiedän mitä tah-
don! Kokemuksia henkilökohtaisen budjetoinnin kokeilusta vammaispalveluissa.
Toim. Ahlsten, M. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry & Tampere: Kehitysvammaisten
Palvelusäätiö. Viitattu 29.5.2015.

[http://www.kehitysvammaliitto.fi/wp-
content/uploads/tiedan_mita_tahdon_loppuraportti_nayttoresoluutio.pdf](http://www.kehitysvammaliitto.fi/wp-content/uploads/tiedan_mita_tahdon_loppuraportti_nayttoresoluutio.pdf)

Renko, T. 2015. Vammaispalvelujen palvelupäällikkö. Jyväskylän kaupunki. Haastatte-
lu. 1.4. 2015.

Seppälä, H. 2008. Kehitysvammaisten kuntoutus. Teoksessa Kuntoutus. Rissanen, P.,
Kallaranta, T. & Suikkanen, A. (toim.) 2008. Kuntoutus. Helsinki: Duodecim.

Seppälä, H. 2014. Vammaispalvelujen käsikirja. Kehitysvammaisen henkilön toiminta-
kyvyn arviointi. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Viitattu 1.4.2015.

[https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/palvelujen-
jarjestamisprosessi/palvelutarpeen-selvittaminen/kehitysvammaisen-henkilon-
toimintakyvyn-arviointi](https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/palvelujen-jarjestamisprosessi/palvelutarpeen-selvittaminen/kehitysvammaisen-henkilon-toimintakyvyn-arviointi)

Tamminen, J. 2013, Karu totuus vammaisten hyljeksinnästä – ”Moni ajattelee näin”.
Uusi Suomi. Viitattu 1.9.2015

[http://www.uusisuomi.fi/kotimaa/59900-karu-totuus-vammaisten-hyljeksinnasta-
moni-ajattelee-nain](http://www.uusisuomi.fi/kotimaa/59900-karu-totuus-vammaisten-hyljeksinnasta-
moni-ajattelee-nain)

THL 2014. Vammaispalveluiden käsikirja. Kehitysvammaisen henkilön toimintakyvyn
arviointi. Viitattu 30.5.2015

[https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/palvelujen-
jarjestamisprosessi/palvelutarpeen-selvittaminen/kehitysvammaisen-henkilon-
toimintakyvyn-arviointi](https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/palvelujen-jarjestamisprosessi/palvelutarpeen-selvittaminen/kehitysvammaisen-henkilon-toimintakyvyn-arviointi)

Valtioneuvoston periaatepäätös kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisen asumisen ja palvelujen turvaamisesta 2012. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 15.4.2015.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-24004.pdf

Valtioneuvoston selonteko vammaispolitiikasta 2006. 2006. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 7.4.2015.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3655.pdf&title=Valtioneuvoston_selonteko_vammaispolitiikasta_2006_fi.pdf

Välimäki, A. 2012. Kehitysvammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden, osallisuuden ja sosiaalisuuden toteutuminen: Ryhmäkodin asukkaiden ja ohjaajien näkemyksiä. Opinnäytetyö. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 30.1.2015.

<http://www.theseus.fi/handle/10024/46885>

Liite 1. Kehitysvamma palvelujen asumisen asiakasmäärät Jyväskylässä 2009

	Yhteensä	alle 6 v	6 – 16 v	17 – 26 v	27 – 39 v	40 – 49	50 – 64 v	65 -	Yhteensä
Itsenäisesti asuvat									
Ostettu ohjattu asuminen			2		1	1	4	2	10
Ostettu autettu asuminen			3	11	16	10	16	3	59
Laitoshoido			1	1	1		1		4
Perhehoito	1			2	2	5	7	2	19
Itsenäinen tuettu asuminen				5	10	7	11	3	36
Tukiasunnot				7	14	5	2		28
Ohjattu asuminen				2	5	3	9	2	21
Autettu asuminen				15	27	27	22	5	96
Vanhempien kanssa asuminen	33		107	63	60	14	11	2	290
Väestö		Ikäluokka							

Liite 2. Kyselylomake ohjauksen merkityksestä tutkittaville

KYSELYLOMAKE [TSENÄ]SESTI TUETTUNA ASUJEN KEHITYSVAMMAJEN OHJAUSTYÖN MERKITYKSESTÄ

1. KUINKA TÄRKEÄNÄ PIDÄT ASUMISTA OMASSA KODISSA? *

- EN LAINKAAN TÄRKEÄNÄ
 JONKIN VERRAN TÄRKEÄNÄ
 MELKO TÄRKEÄNÄ
 ERITTÄIN TÄRKEÄNÄ
 EN OSAA SANOA

2. KUINKA TÄRKEÄKSI KOIT OHJAAJAN TUEN MUUTTAESSASI OMAAN ASUNTOON?

- EN LAINKAAN TÄRKEÄKSI
 JONKIN VERRAN TÄRKEÄKSI
 MELKO TÄRKEÄKSI
 ERITTÄIN TÄRKEÄKSI
 EN OSAA SANOA

3. TARVITSETKO OHJAAJAN APUA RUOKAILUJEN JÄRJESTÄMISESSÄ?

- EN LAINKAAN
 JONKIN VERRAN
 MELKO PALJON
 ERITTÄIN PALJON
 EN OSAA SANOA

4. ONKO OHJAAJAN AVUN TARVE RUOKAILUJEN JÄRJESTÄMISESSÄ VÄHENTYNYT?

- EI LAINKAAN
 JONKIN VERRAN
 MELKO PALJON
 ERITTÄIN PALJON
 EN OSAA SANOA

5. TARVITSETKO OHJAAJAN APUA KODIN SIIVOAMISESSA?

- EN LAINKAAN
 JONKIN VERRAN
 MELKO PALJON
 ERITTÄIN PALJON
 EN OSAA SANOA

6. ONKO OHJAAJAN AVUN TARVE KODIN SIIVOAMISESSA VÄHENTYNYT?

- EI LAINKAAN
 JONKIN VERRAN
 MELKO PALJON
 ERITTÄIN PALJON
 EN OSAA SANOA

7. TARVITSETKO OHJAAJAN APUA VAATEHUOLLOSSA?

- EN LAINKAAN
 JONKIN VERRAN
 MELKO PALJON
 ERITTÄIN PALJON
 EN OSAA SANOA

8. ONKO OHJAAJAN AVUN TARVE VAATEHUOLLOSSA VÄHENTYNYT?

- EI LAINKAAN
 JONKIN VERRAN
 MELKO PALJON
 ERITTÄIN PALJON
 EN OSAA SANOA

9. TARVITSETKO OHJAAJAN APUA RAHA-ASIOISSA?

- EN LAINKAAN
 JONKIN VERRAN
 MELKO PALJON
 ERITTÄIN PALJON
 EN OSAA SANOA

10. ONKO OHJAAJAN AVUN TARVE RAHA-ASIOISSA VÄHENTYNYT?

- EI LAINKAAN
 JONKIN VERRAN
 MELKO PALJON
 ERITTÄIN PALJON
 EN OSAA SANOA

11. TARVITSETKO OHJAAJAN APUA ASIOINNEISSA? (ESIM. KAUPPA-ASIAT, PARTURI, LÄÄKÄRI, VIRASTOT)?

- EN LAINKAAN
 JONKIN VERRAN
 MELKO PALJON
 ERITTÄIN PALJON
 EN OSAA SANOA

12. ONKO OHJAAJAN AVUN TARVE ASIOINNEISSA VÄHENTYNYT?

- EI LAINKAAN
 JONKIN VERRAN
 MELKO PALJON
 ERITTÄIN PALJON
 EN OSAA SANOA

13. KUINKA TÄRKEÄKSI KOET KOTIPÄIVÄN JA ETTÄ OHJAAJA KÄY SILLÖIN LUONASI?

- EN LAINKAAN TÄRKEÄNÄ
 JONKIN VERRAN TÄRKEÄNÄ
 MELKO TÄRKEÄNÄ
 ERITTÄIN TÄRKEÄNÄ
 EN OSAA SANOA

14. KUINKA TÄRKEÄKSI KOET ETTÄ VOIT TARVITTAESSA SOITTA A OHJAAJALLE?

- EN LAINKAAN TÄRKEÄNÄ
 JONKIN VERRAN TÄRKEÄNÄ
 MELKO TÄRKEÄNÄ
 ERITTÄIN TÄRKEÄNÄ
 EN OSAA SANOA

Liite 3. Saatekirje omaisille

SAATEKIRJE

Jyväskylä 18.5.2015

HYVÄ VASTAANOTTAJA

Opiskelen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa kolmatta vuotta kuntoutuksen ohjaajaksi. Teen opinnäytetyönäni tutkimusta ohjaustyön merkityksestä itsenäisesti tuettuna asuvien kehitysvammaisten selviytymiseen. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Jyväskylän kaupungin vammaispalvelujen palvelupäällikkö Tiina Renko.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää omassa kodissa asumisen sekä ohjaustyön merkitystä. Tutkimusta voidaan käyttää apuna kehittäessä ohjaustyötä.

Opinnäytetyö toteutetaan kyselytutkimuksena, johon kutsun teidät osallistumaan. Osallistuminen merkitsee oheisen kyselylomakkeen täyttämistä ja palauttamista. Tutkimukseen on saatu asianmukainen lupa ja antamanne vastaukset käsitellään nimettöminä sekä ehdottaman luottamuksellisesti. Kenenkään vastaajan tiedot eivät paljastu tuloksissa.

Lähetän ohessa valmiiksi täytetyn vastauskuoren postimerkkeineen. Pyydän teitä palauttamaan kyselylomakkeen 7.6.2015 mennessä. Opinnäytetyö julkaistaan Internetissä osoitteessa www.theseus.fi.

Jos teillä on kysyttävää kyselylomakkeesta tai tutkimuksesta, ottakaa rohkeasti yhteyttä.

Ystävällisin terveisin:

Saku Rajalin

E-mail: G7982@student.jamk.fi

Puh. 040 537 1006

Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma, JAMK

Liite 4. Kyselylomake ohjauksen merkityksestä omaisille

Kysely omaisille itsenäisesti asuvien kehitysvammaisten ohjaustyön merkityksestä

1. Kuinka tärkeänä pidätte omaisenne asumista itsenäisesti?

Ei lainkaan tärkeänä Jonkin verran tärkeänä Melko tärkeänä Erittäin tärkeänä En osaa sanoa

2. Kuinka tärkeäksi koette ohjaajan tuen omaisenne muuttaessa omaan asuntoon?

Ei lainkaan tärkeäksi Jonkin verran tärkeäksi Melko tärkeäksi Erittäin tärkeäksi En osaa sanoa

3. Tarvitseeko omaisenne mielestänne ohjaajan apua ruokailujen järjestämisessä?

Ei lainkaan Jonkin verran Melko paljon Erittäin paljon En osaa sanoa

4. Onko ohjaajan avun tarve ruokailujen järjestämisessä mielestänne vähentynyt?

Ei lainkaan Jonkin verran Melko paljon Erittäin paljon En osaa sanoa

5. Tarvitseeko omaisenne mielestänne ohjaajan apua kodin siivoamisessa?

Ei lainkaan Jonkin verran Melko paljon Erittäin paljon En osaa sanoa

6. Onko ohjaajan avun tarve kodin siivoamisessa mielestänne vähentynyt?

Ei lainkaan Jonkin verran Melko paljon Erittäin paljon En osaa sanoa

7. Tarvitseeko omaisenne mielestänne ohjaajan apua vaatehuollossa?

Ei lainkaan Jonkin verran Melko paljon Erittäin paljon En osaa sanoa

8. Onko ohjaajan avun tarve vaatehuollossa mielestänne vähentynyt?

Ei lainkaan Jonkin verran Melko paljon Erittäin paljon En osaa sanoa

9. Tarvitseeko omaisenne mielestänne ohjaajan apua raha-asioissa?

Ei lainkaan Jonkin verran Melko paljon Erittäin paljon En osaa sanoa

10. Onko ohjaajan avun tarve raha-asioissa mielestänne vähentynyt?

Ei lainkaan Jonkin verran Melko paljon Erittäin paljon En osaa sanoa

11. Tarvitseeko omaisenne mielestänne ohjaajan apua asioinneissa?(esim. kauppa-asiat, parturi, lääkäri, virastot)?

Ei lainkaan Jonkin verran Melko paljon Erittäin paljon En osaa sanoa

12. Onko ohjaajan avun tarve asioinneissa mielestänne vähentynyt?

Ei lainkaan Jonkin verran Melko paljon Erittäin paljon En osaa sanoa

13. Kuinka tärkeäksi koette kotipäivän ja että ohjaaja käy silloin omaisenne luona?

Ei lainkaan tärkeäksi Jonkin verran tärkeäksi Melko tärkeäksi Erittäin tärkeäksi En osaa sanoa

14. Kuinka tärkeäksi koette että omaisenne voi tarvittaessa soittaa ohjaajalle?

Ei lainkaan tärkeäksi Jonkin verran tärkeäksi Melko tärkeäksi Erittäin tärkeäksi En osaa sanoa